

Een zichtbaar veilig pedagogisch klimaat

Jacqueline Gieben
Studentnummer 2215084

Master SEN (Fontys OSO)
Praktijkgericht onderzoek
Domein: Begeleiden

Februari 2014
Studiebegeleidster: Wieny van Noorel
Aantal woorden: 10.744

Inhoud

Samenvatting	4
Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling	5
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Pedagogisch klimaat	7
2.3 Communicatie	9
2.4 Ouderbetrokkenheid	11
2.5 Veranderingsprocessen	12
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	14
3.1 Doel en verwachting van het onderzoek	14
3.2 De onderzoek paradigma's	14
3.3 De onderzoeksstrategie	14
3.4 Verantwoording triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid	15
3.5 Ethische aspecten	15
3.6 Onderzoeksplan	15
Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten	20
4.1 Analyse deelvraag 1	20
4.2 Analyse deelvraag 2	23
4.3 Analyse deelvraag 3	26
4.4 Analyse deelvraag 4	32
Hoofdstuk 5: Conclusies, discussie en aanbevelingen	36
5.1 Conclusie deelvraag 1	36
5.2 Conclusie deelvraag 2	36
5.3 Conclusie deelvraag 3	37
5.4 Conclusie deelvraag 4	38
5.5 Algemene conclusie	38
5.6 Aanbevelingen	39
Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie	40
6.1 Reflectie op mijn onderzoek	40
6.2 Reflectie op mijn persoonlijke ontwikkeling	41
6.3 Aanbevelingen voor andere onderzoekers	42
Nawoord	43

Literatuurlijst	44
-----------------	----

Bijlagen:

Bijlage 1	Visie Basisschool	46
Bijlage 2	Stappenplan en leermodel ' <i>plan, act, observe, reflect</i> '	47
Bijlage 3	Interview schema's directeur en leerkrachten	52
Bijlage 4	Vragenlijst ouders	54
Bijlage 5	Vragenlijst leerlingen	58
Bijlage 6	Uitwerking 'open coderen' deelvraag 1	61
Bijlage 7	Uitwerking 'open coderen' deelvraag 2	62
Bijlage 8	Opmerkingen ouders	63
Bijlage 9	Uitwerking 'open coderen' deelvraag 3	64
Bijlage 10	Tips en tops leerlingen	65
Bijlage 11	Uitwerking 'open coderen' deelvraag 4	66
Bijlage 12	Uitwerking observatie en interview bezoek basisscholen	67
Bijlage 13	Feedback critical friends	69

Samenvatting

Voor U ligt mijn praktijkgericht onderzoek als onderdeel van de studie Master SEN. Als intern begeleider is een veilig pedagogisch klimaat een basisvoorwaarde om kwaliteit van zorg te realiseren. Samen met ouders en leerkrachten kunnen we een breed gedragen en goed afgestemde begeleiding aanbieden voor de leerling. De keuze voor het onderwerp is gebaseerd op zowel het feit dat de discussie hierover steeds sterker wordt gevoerd binnen onze school, als ook het gegeven dat mij het onderwerp erg aansprak vanwege de vele onderwijskundige facetten.

Als eerste wordt de probleemstelling gegeven die uiteindelijk resulteert in de centrale hoofvraag voor dit onderzoek: *Op welke wijze bereiken wij als basisschool dat acties gericht op een veilig pedagogisch klimaat zichtbaar zijn en gedragen worden door ouders, leerlingen en school?*

Om antwoord te krijgen op bovenstaande vraag heb ik verschillende theoretische bronnen bestudeerd over het veilig pedagogisch klimaat, de invloed van ouderbetrokkenheid, het belang van communicatie en veranderingsprocessen. Als onderzoeksstrategie heb ik gekozen voor een ontwikkelingsgericht actieonderzoek. Om de bijbehorende deelvragen te kunnen beantwoorden heb ik als onderzoeksmethoden gebruik gemaakt van een thema-avond, vragenlijsten, observatie en interviews.

Tot slot worden de conclusies en aanbevelingen uiteengezet. Hierbij komt naar voren dat het voor ouders niet voldoende zichtbaar is welke acties er worden genomen met betrekking tot verbetering van een veilig pedagogisch klimaat. Ook zijn regels en afspraken in de klas en op school niet duidelijk en/of worden niet consequent nageleefd. Een dialoog aangaan met ouders en een goede communicatie zal binnen de school moeten worden opgestart. De basis hiervoor is, gezien de hoge respons en het relatief hoge vertrouwen in school en medewerkers, duidelijk aanwezig. De schoolbrede aanpak volgens SWPBS zou passen binnen de context. Deze aanpak laat zichtbaar zien wat men verwacht van het gedrag van leerlingen en tevens wordt er actief samengewerkt met ouders.

Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling

“Not to teach but to enable learning. That will sometimes entail teaching, but mostly will entail other modes”.

Al Filreis (2010)

1.1 Aanleiding

Sinds 2000 ben ik werkzaam binnen het reguliere basisonderwijs. Het betreft een katholieke dorpsschool met ruim 150 leerlingen. Ik ben hier gestart als groepsleerkracht in de middenbouw. Sinds het schooljaar 2011/2012 ben ik intern begeleider op deze school en werk daarnaast twee dagdelen in een combinatiegroep 7/8.

Op de site van de Rijksoverheid las ik in een beleidsstuk over pesten dat volgens het internationale verdrag voor de rechten van het kind alle kinderen recht hebben op een veilige omgeving. In Nederland hebben de onderwijsinstellingen de verplichting om alle inspanningen te verrichten om een veilig leer- en werkklimaat te bieden voor leerlingen.

In mijn praktijk staat in het schoolplan beschreven dat de school zorgdraagt voor een veilige, rijke en uitdagende leeromgeving waarin onze leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen en voorbereid worden op een bij hun mogelijkheden passende plaats in het voortgezet onderwijs en daarmee indirect hun plaats in de samenleving.

Daarnaast laat de visie (bijlage 1) zien dat er wordt gewerkt aan een sterk pedagogisch klimaat waarbinnen de basisbehoeften autonomie, relatie en competentie (Stevens, 1997) een centrale plek hebben. We hebben aandacht voor het stimuleren van verantwoordelijkheid, zelfvertrouwen, zelfkennis, zelfstandigheid, positief gedrag en samenwerkingsvaardigheden. Voor mij persoonlijk zijn dit wezenlijke aspecten, want het kind maakt immers deel uit van een samenleving waarin het op allerlei terreinen adequaat moet kunnen participeren.

Verder wil de school dat haar missie wordt onderschreven en haar visie breed gedragen door ouders, personeel en andere educatieve partners. Dit om zorg te dragen voor een optimale ontwikkeling van kinderen. Hierbij wordt de leerkracht als rolmodel gezien.

Als intern begeleider ben ik verantwoordelijk voor de kwaliteit van de zorg voor de leerlingen. Om deze kwaliteit van zorg te kunnen realiseren is een goed pedagogisch klimaat een basisvoorwaarde. Door samen met ouders in dialoog te gaan kunnen we een breed gedragen en goed afgestemde begeleiding realiseren voor hun kind.

1.2 Probleemstelling

Het afgelopen schooljaar is er een tevredenheidsonderzoek uitgezet naar leerlingen en ouders over de sociale veiligheid binnen onze school. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat de leerling zich veilig en vertrouwd voelt op school, echter ouders

geven aan zichtbare acties te missen vanuit school die bijdragen aan de sociale veiligheid. Dit raakte me. Ik had direct enkele vragen waar ik een antwoord op wilde. Hoe kan het dat het voor ouders niet voldoende zichtbaar is dat wij dagelijks werken aan een veilig pedagogisch klimaat? Wat is er nodig voor ouders zodat zij onze visie ook dragen? Wat kunnen en gaan we hiermee doen?

Bovenstaande heeft mij zodanig geïnspireerd dat ik hier mijn onderzoek op ga richten.

Met mijn onderzoek wil ik in kaart brengen welke acties ouders, leerlingen en het schoolteam belangrijk vinden om zo te komen tot een veilig pedagogisch klimaat dat door alle geledingen gedragen wordt. Mijn verwachting is hierbij om te komen tot een voorstel. Een verbetering, een bijdrage te kunnen leveren binnen mijn context, door mijn onderzoek zou fantastisch zijn.

1.3 Centrale onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen

- Op welke wijze bereiken wij als basisschool dat acties gericht op een veilig pedagogisch klimaat zichtbaar zijn en gedragen worden door ouders, leerlingen en school?

Bij deze onderzoeksvraag heb ik vier deelvragen geformuleerd:

- Wat verstaan ouders, leerkrachten en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat?
- Wat hebben ouders nodig om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?
- Welke acties willen ouders, leerlingen, leerkrachten en directeur zien binnen onze school m.b.t. het pedagogisch klimaat?
- Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?

1.4 Kernbegrippen

De kernbegrippen die van belang zijn binnen het praktijk gericht onderzoek zijn: veilig pedagogisch klimaat, communicatie, ouderbetrokkenheid en veranderingsprocessen.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Inleiding

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag ben ik op zoek gegaan naar bijpassende literatuur. In dit hoofdstuk beschrijf ik het theoretisch kader rondom pedagogisch klimaat, communicatie, ouderbetrokkenheid en veranderingsprocessen.

2.2 Pedagogisch klimaat

De grondlegger van de Humanistisch psychologie, Maslow (1972) stelt dat veiligheid een basisbehoefte van het individu is. Een individu kan zich alleen goed ontwikkelen als er voldaan wordt aan zijn basisbehoeften en er hiërarchie zit in deze behoeften (de behoeftepiramide). Eerst moet aan de meest basale behoefte worden voldaan, voordat aan de volgende begonnen kan worden. Wanneer een niveau ontbreekt of verdwijnt zal het individu opnieuw aan deze behoefte moeten voldoen alvorens verder te kunnen stijgen. Het is niet mogelijk om bepaalde niveaus over te slaan. Dit is weergegeven door middel van bijgevoegd model.

Figuur 1: Behoeftepiramide (Maslov, 1972)

Je mag verwachten dat een leerling die zich in een veilige omgeving bevindt, meer experimenteert en daardoor een hogere leeropbrengst heeft dan een leerling die zich niet veilig voelt (Maslov,1972).

Een andere duidelijke beschrijving over het pedagogisch klimaat in het onderwijs is afkomstig van Alkema et al. (2006): '*Onder pedagogisch klimaat verstaan we het totaal aan gecreëerde en aanwezige omgevingsfactoren die inspelen op het welbevinden van het kind waardoor het zich in meer of mindere mate kan ontwikkelen*' (p.347). In deze visie komt naar voren dat het pedagogisch klimaat bepaald wordt door omgevingsfactoren en dat deze van invloed zijn op het welbevinden van de leerling. Verder oppert deze visie dat het welbevinden van de leerling van invloed is op de manier waarop hij zich verder zal ontwikkelen.

Een volgende beschrijving is van Moos (1979). Volgens Moos gaat het om een complex samenspel van componenten die uiteindelijk van invloed zijn op het pedagogisch klimaat in een klas. De bewustwording hiervan is van groot belang om

het pedagogisch klimaat te kunnen analyseren. Het sociaal klimaat kan worden onderverdeeld in drie componenten, namelijk: onderlinge relaties tussen factoren, persoonlijke ontwikkeling en systeemkenmerken. De component relaties tussen factoren heeft betrekking op de mate van betrokkenheid, de samenwerking en ondersteuning tussen personen. Bij de component persoonlijke ontwikkeling draait het om de basisdoelen die betrekking hebben op leerkrachten en leerlingen binnen de school. De derde component systeemdenken heeft te maken in hoeverre de omgeving duidelijk en ordelijk is voor anderen.

Bovenstaande visie sluit goed aan bij Maslowski (2004). Hij geeft in het artikel 'Klimaat in de klas' de volgende definitie over klasklimaat: *'de gemeenschappelijke percepties van leerlingen ten aanzien van de onderlinge relaties in de klas, de organisatie van de les en de door de leerlingen te verrichten leertaken'*. Maslowski benoemt ook de componenten relaties, persoonlijke ontwikkeling en systeemhandhaving/verandering. Het pedagogisch klimaat is van invloed op leerprestaties van leerlingen. Waar de groepssamenhang goed is, waar orde heerst, waar de leerkracht de leerlingen stimuleert om goede prestaties te halen en laat zien hoge verwachtingen te hebben t.a.v. de leerling, daar is sprake van een positief pedagogisch klimaat. Dit sluit aan bij de volgende visie. Volgens Stevens (1997) zijn er drie basisbehoeften die voorwaardelijk zijn voor een goed pedagogisch klimaat. Dit betreft relatie, competentie en autonomie. Deze basisbehoeften horen gekoppeld te zijn aan interactie, instructie en klassenmanagement. Deze kenmerken zouden in het handelen van de leerkracht zichtbaar moeten zijn.

Samengevat: In een veilig pedagogisch klimaat wordt voldaan aan de menselijke basisbehoeften, competentie, autonomie en relatie. Hierdoor ontstaat voor de leerling een basis tot verdere ontwikkeling. Het is de kunst om de verschillende actoren (school, ouders en omgeving) zodanig te beïnvloeden dat bovenstaande behoeften in balans zijn.

In Amerika, aan de universiteit van Oregon, hebben wetenschappelijke onderzoekers (Hieneman, Dunlap & Kincaid, 2005), een 'evidence based' programma ontworpen om te komen tot positiever gedrag. Dit programma; School Wide Positieve Behavior Support (SWPBS) wordt in de Verenigde Staten met succes ingezet om een positief, proactief en effectief schoolklimaat te creëren. Golly en Sprague (2013, p. 26) beschrijven het doel van dit programma als volgt: *'de missie van het programma is om de leerprestaties en de gezonde sociale omgeving van kinderen en jongeren te verbeteren door een omgeving te scheppen die bevorderlijk is voor het leren'*. *'Het programma is gericht op het handelen op school-, klas- en individueel niveau en op samenwerking met het gezin'* (Golley en Sprague, 2013, pag. 18). Schematisch kan deze samenhang als volgt worden weergegeven:

Figuur 2: Samenhang tussen de aandachtsgebieden (Golly & Sprague, 2013)

In SWPBS worden eenvoudige, doeltreffende methoden aangereikt om alle medewerkers van de school op één en dezelfde lijn te krijgen wat betreft de omgang met gedrag op het niveau van school, klas en individu. Golly & Sprague (2013) geven aan dat minstens 80% van het team achter het belang van deze waarden en afgesproken regels moet staan om deze schoolbrede aanpak te laten slagen.

Mijns inziens sluit deze bovenstaande methodiek goed aan bij de visie van mijn praktijk. Deze draagt uit pedagogisch optimisme belangrijk te vinden. Elk kind heeft kracht om zich te ontwikkelen en het is de opgave van het onderwijs om de leerling hierop aan te spreken of uit te dagen. Dit kan verwezenlijkt worden door actief en systematisch aan pedagogisch optimisme te werken, wat SWPBS ook laat zien. Men maakt bij SWPBS gebruik van data om problemen op te lossen en beslissingen te nemen. Ook worden ouders actief betrokken bij het proces wat de draagkracht vergroot. SWPBS laat zichtbaar zien wat zij van het gedrag van leerlingen verwachten in en rondom de school.

Omdat bovenstaande binnen mijn praktijk onvoldoende zichtbaar is, wil ik vanuit de theorie van SWPBS bekijken welke elementen mogelijk kunnen aansluiten.

2.3 Communicatie

Volgens Derks & Hollander (1996) is het nodig om rapport te hebben met een persoon om effectief en efficiënt te kunnen werken met die persoon. In deze context betekent rapport 'goed contact'. Als rapport aanwezig is binnen een gesprek dan zie je de volgende kenmerken: vertrouwen, betrokkenheid, bereidheid, respect en aandacht. In een professionele doelgerichte communicatie wordt bewust gewerkt met rapport. Derks & Hollander (1996) zijn van mening dat een professional in staat moet zijn om:

- a. de mate van rapport waar te nemen
- b. rapport op te bouwen of te versterken
- c. rapport te verminderen of te verbreken

Effectieve communicatie wordt getypeerd door een balans tussen richting geven en ruimte bieden. Het is belangrijk dat de ander voldoende ruimte heeft om zich begrepen te voelen en daarbij geeft de professional ook voldoende leiding. Afstemming is onvermijdelijk om rapport in stand te houden. Afstemming is mogelijk op verschillende manieren, namelijk non- verbale afstemming en verbale afstemming. Onder non-verbale afstemming verstaat men houding, beweging, tempo, toon en emotie. Onder verbale afstemming wordt cultuur, denkstijl, predikaten (eigenschappen aangeven) en criteria (waarden) verstaan. De betekenis van de boodschap bestaat uit de feiten/inhoud en de emotie. De boodschap bij de emotionele kant komt vaak naar voren via de non verbale componenten; lichaamsstaal en stemtoon. Bij communicatie zijn zowel feiten als emotie relevant.

Een ander belangrijk onderdeel van communicatie is luisteren. Brounstein (2005) beschrijft dat luisteren een krachtige manier is om te communiceren die de effectiviteit kan vergroten. Vaak wordt deze kracht onderschat, maar bewustwording van de kracht van actief luisteren geeft je gereedschappen om positieve invloed op de ander uit te oefenen. Luisteren vindt plaats in drie verschillende stadia: ontvangen, verwerken en reageren. In het stadium van ontvangen krijg je de informatie binnen via je zintuigen, met name horen en zien. Binnen het stadium van verwerken begint het interne verwerkingsproces. Hierbij draait het om analyseren, evalueren en samenvoegen. In dit stadium wordt een hoge mate van concentratie verwacht. Tijdens het laatste stadium, reageren, staat het luisterproces centraal. De spreker ziet en hoort wat de luisteraar doet. De luisteraar laat verbaal en non verbaal zien of hij de boodschap heeft begrepen.

Jutten (2008) geeft een aantal vuistregels voor een goede communicatie. Als eerste het maken van contact waarbij je je betrokkenheid laat zien. De andere regels betreffen actief luisteren en vragen stellen. Door het stellen van de juiste vragen begrijp je beter wat de ander bedoelt. Ook wordt de ander gedwongen na te denken en te reflecteren. In de laatste regel laat Jutten (2008) zien dat gesprekken effectiever verlopen bij gebruik van gespreksinterventies.

Tijdens een gesprek met ouders is de grondhouding van alle betrokkenen van belang. Er moet sprake zijn van dialoog (Beek, Van Rooijen & De Wit, 2007). Tijdens een dialoog spreekt men van gelijkwaardigheid. Zowel ouders als leerkrachten komen gelijkwaardig aan bod en hebben beiden kans om hun gevoelens en standpunt naar voren te brengen. Het is in een dialoog niet van belang wie er gelijk heeft, er moet voldoende ruimte zijn om inzicht te krijgen in elkaars standpunt. Dit voorkomt ook conflictsituaties. Ouders betrekken bij mogelijke oplossingen of adviezen, kan de motivatie voor de veranderingen aanzienlijk vergroten. Van der Wolf & Van Beukering (2011) geven weer dat ouders ervaringsdeskundigen zijn en dat leerkrachten dit goed moeten beseffen. Smit (2009) schrijft dat het belangrijk is dat ouders hun wensen en verwachtingen mogen uiten bij leerkrachten. Dit vergroot hun betrokkenheid en verantwoordelijkheid wat er op school gebeurt t.a.v. hun kind.

Het is belangrijk dat leerkrachten de uitkomsten n.a.v. het gesprek terug koppelen naar ouders. Dit zorgt ervoor dat ouders zich gehoord voelen (De Vries, 2013).

In mijn praktijk merk ik dat er verschillen zijn tussen leerkrachten in de wijze waarop zij communiceren met ouders. De gesprekken gaan regelmatig over het signaleren van problemen. Mijns inziens is het van groot belang om samen met ouders te kijken naar mogelijkheden van een leerling en vanuit deze kwaliteiten te werken aan problemen. Als professional kan ik hier een begeleidende rol in hebben. Door het volgen van diverse gesprekstechnieken ben ik in staat om het gesprek tussen school en ouder dusdanig om te buigen dat ouders en leerkrachten gaan denken in mogelijkheden en samen zoeken naar oplossingen die de ontwikkeling van de leerling bevorderen.

Samenvattend zijn de essentiële aspecten van communicatie voor mij :

- rapport maken
- luisteren
- richting geven en ruimte bieden

2.4 Ouderbetrokkenheid

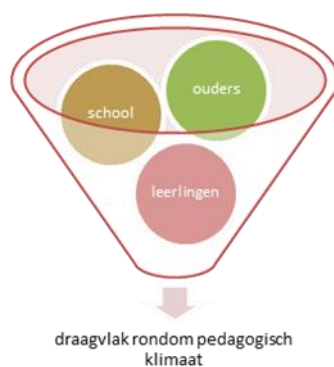
Er is volgens De Vries (2013) sprake van ouderbetrokkenheid als uit het gedrag van ouders blijkt dat zij zich gedeeld verantwoordelijk voelen voor de schoolontwikkeling van hun kinderen.

Smit schrijft het volgende over ouderbetrokkenheid: *'De betrokkenheid van ouders bij de opvoeding, de opvang en de educatie van hun kind, thuis en bij de school. Het onderwijsondersteunend gedrag van ouders thuis en daarover regelmatig contact hebben met de school.'* (2012, pag. 2)

Wetenschappelijk onderzoek geeft aan dat er maar één reden is om fors te investeren in ouderbetrokkenheid, namelijk omdat de leerling er beter van wordt. Marzano (2003) liet zien dat de thuissituatie, en dus ook de rol van ouders, één van de belangrijke succesfactoren is. Smit, Sluiter & Driessen (2006) stelden dat meer ouderbetrokkenheid een positieve invloed heeft op het klimaat binnen de school en de omgeving, er is meer sprake van openheid. Volgens Smit, Sluiter & Driessen (2006) staan scholen vaak nog onvoldoende open voor ouders. Leerkrachten proberen zich vaak te beschermen tegen de invloed van ouders over hun werk. Men neemt vaak een defensieve houding aan. Ook hebben ze verwachtingen over de manier waarop ouders hun kinderen ondersteunen en koppelen dit aan het begrip ouderbetrokkenheid. Het is echter heel goed mogelijk dat een ouder niet in staat is om het kind te helpen, maar daarentegen wel heel betrokken is bij de ontwikkeling. Als school moet je voorzichtig zijn om prestaties van de leerling te koppelen aan betrokkenheid van ouders (Smit, Sluiter & Driessen, 2006).

Leerkrachten en ouders kunnen dingen verschillend observeren. Ouders zijn emotioneel betrokken en zijn daardoor vaak niet objectief in hun oordeel. Ze willen veiligheid en maximale aandacht voor hun kind. Dit kan leiden tot conflicten met de leerkracht of de school. Bij onvoldoende erkenning voelen ouders zich vaak niet gehoord. Leerkrachten daarentegen zijn op zoek naar een balans tussen de behoeften van de diverse leerlingen. Ook hier is sprake van subjectiviteit. Het is daarom belangrijk dat ouders en leerkrachten elkaar blijven begrijpen (Westergard, 2007). Als wederzijdse betrokkenheid tussen ouders en school zodanig gerealiseerd is dat omstandigheden zo optimaal mogelijk zijn voor de ontwikkeling en het leren van het kind dan spreekt men van educatief partnerschap (De Vries, 2013).

Om een juiste keuze te maken welke acties onze school nodig heeft voor een veilig pedagogisch klimaat is het belangrijk dat ouders, leerlingen, team en directie elkaar ondersteunen en dat we voldoende rekening met elkaar houden. Om dit te verhelderen heb ik het volgende figuur gecreëerd.

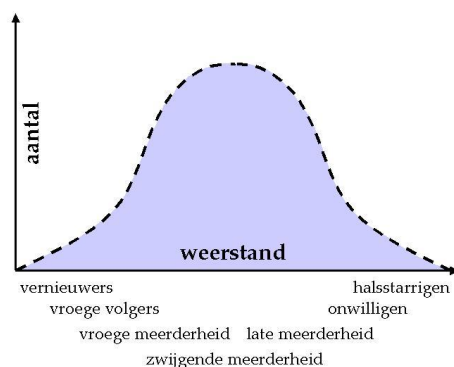

Figuur 3: Draagvlak tussen geledingen

2.5 Veranderingsprocessen

Om te komen tot zichtbare interventies is het belangrijk om zicht te hebben op het proces wat nodig is bij veranderingen. *'Het is eigenlijk pas goed mogelijk te begrijpen hoe je je als verandermanager effectief kunt opstellen, als je je eerst hebt verdiept in hoe het is om veranderd te worden'* (Kloosterboer, 2008).

Claassen (2009) beschrijft dat veranderen primair emotioneel is. *'We zijn vaak bezig de ander tot verandering te brengen via kennis en kunde, maar als de ander er niets voor voelt dan gebeurt er niets'* (Claassen, 2009, pag. 89). Bovenstaande maakt dat veranderen een emotioneel proces is. Een verandering is een proces dat tijd kost. Dit gaat vaak minder snel dan dat men hoopt. Er wordt dan al snel gesproken over weerstand, onwil of gezeur. Onderstaand schema laat zien hoe weerstand zoal wordt geuit.

Figuur 4: Populatie bij verandering (Kloosterboer, 2008)

'Het emotioneel verwerken van de verandering is de meest universele en basale oorzaak van weerstand' (Kloosterboer, 2008, pag. 9). Ook moet er een goede balans zijn tussen rationele als emotionele aspecten bij een verandering. Wanneer een verandering te rationeel wordt benaderd, is de kans aanwezig dat de ander zich niet serieus genomen wordt. Daarentegen werkt een verandering ook niet als men teveel nadruk legt op emotie (Kloosterboek, 2008).

Volgens Furman & Ahola (2009) is reteaming een doelgericht proces dat veranderingen op een positieve manier wil laten slagen. Het is een methode die het gevoel van wederzijdse waardering kan laten ontstaan en de bereidheid om elkaar te helpen en te steunen bevordert. Reteaming is toepasbaar bij het oplossen van problemen en bij het managen van verandering en organisatieontwikkeling. Men maakt gebruik van het concept oplossingsgericht coachen. Reteaming laat zien dat goed gestelde, oplossingsgerichte vragen de motivatie van de geïnterviewde en de sfeer in een gesprek sterk beïnvloeden (Furman & Ahola, 2009).

In mijn praktijk betekent dit voor mij als onderzoeker en begeleider dat ik in staat moet zijn om een goede balans te vinden tussen rationele en emotionele aspecten bij een verandering. Om tijdens dit traject emotionele aspecten niet uit het oog te verliezen zal ik tijdens het afnemen van interviews gebruik maken van het concept oplossingsgericht coachen zodat er een balans ontstaat tussen motivatie en sfeer. Door middel van een goede reflectie na afloop en regelmatig het gesprek of interview te filmen zal ik me hier verder in blijven bekwamen.

Om te komen tot een goed gedragen en zichtbaar veilig pedagogisch klimaat zal ik me tijdens het onderzoek richten op communicatie, ouderbetrokkenheid en veranderingsprocessen. Naar mijn mening zijn deze onlosmakelijk met elkaar verbonden. Door inzicht te hebben in communicatie en deze op een goede manier in te zetten kan ik de ouderbetrokkenheid vergroten. Wellicht is hierbij een verandering nodig binnen mijn praktijk om te komen tot een goed en gedragen zichtbaar pedagogisch klimaat. Hier liggen kansen binnen onze praktijk en zou mijn onderzoek een goede basis kunnen bieden voor een aantal waardevolle aanbevelingen ter verbetering.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk beschrijf ik het doel van mijn onderzoek, de bijbehorende onderzoek paradigma's en de onderzoeksstrategie. De verantwoording voor triangulatie, validiteit, betrouwbaarheid en ethische aspecten komen daarna aan bod.

3.1 Doel en verwachting van het onderzoek

Met mijn onderzoek wil ik in kaart brengen welke acties ouders, leerlingen en het schoolteam belangrijk vinden om zo te komen tot een veilig pedagogisch klimaat dat door alle geledingen gedragen wordt. Mijn verwachting is hierbij om te komen tot een voorstel. Een verbetering, een bijdrage te kunnen leveren binnen mijn context, door mijn onderzoek zou fantastisch zijn.

3.2 De onderzoek paradigma's

Er zijn drie verschillende wetenschappelijke paradigma's die de onderzoeker kan gebruiken. Mijn onderzoeksvraag is gericht op een onderzoek benadering vanuit de kritisch-emancipatorische theorie (De Lange et al, 2011). Deze theorie is op mijn onderzoek van toepassing omdat de onderzoeker, evenals de collega's betrokken mogen zijn bij het onderzoek. Mijn onderzoek richt zich voornamelijk op meningen van ouders, leerlingen en leerkrachten. De rol van mij als onderzoeker is hierbij vooral coachend. Volgens de visie van Habermas (1972) berust kennis niet alleen op feiten, maar vooral op meningen. De valkuil van dit paradigma is dat de onderzoeker zich teveel kan laten beïnvloeden door eigen waarden en overtuigingen. Door kritisch te reflecteren kunnen nieuwe inzichten ontstaan die mogelijk helpen activiteiten te onderbouwen om te komen tot een meer gewenste situatie.

3.3 De onderzoeksstrategie

Ik heb de keuze gemaakt voor een kwalitatief onderzoek. Ik wil inzicht krijgen in de beleving van ouders, leerlingen en het team. Om dit helder te krijgen ga ik een thema-avond organiseren voor ouders waarbij ik gebruik maak van interactieve werkvormen om zoveel mogelijk verschillende meningen te verzamelen. Verder zal ik als onderzoeksmethoden gebruik maken van semigestructureerde interviews, vragenlijsten, observaties en reflectiegegevens.

De strategie die ik ga volgen past bij het ontwikkelingsgericht actieonderzoek. Dit onderzoek richt zich op de verbetering van de beroepspraktijk en verbetering van de leeromgeving. Het actieonderzoek bestaat uit een onderzoeksdeel en een handelingsdeel. Het is een complexe onderzoeksstrategie: de onderzoeker moet naast het uitvoeren van een goed onderzoek, bijvoorbeeld ook goed kunnen organiseren, loslaten, afstand nemen, met onzekerheden omgaan, terugkeren naar eerdere fasen van het onderzoek en de daaruit voorkomende handelingen, bijstellen, andere invalshoeken kiezen en voor elk proces het cyclische proces doorlopen. (De Lange et al, 2010). Bij het cyclisch proces maak ik gebruik van het leermodel *plan – act – observe - reflect* van Carr & Kemmis (1986). Hiervoor heb ik een stappenplan

opgesteld waarin aangegeven staat met wie en wanneer ik reflecteer. Ook staat hierbij het doel van de reflectie vermeld. Op deze manier kan ik ervoor zorgdragen dat ik me bewust zal blijven van mijn integriteit en handelen. Het stappenplan en het ingevulde leermodel zijn terug te vinden in bijlage 2.

3.4 Verantwoording triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid

Harinck (2008) beschrijft dat het in een praktijkonderzoek vaak gaat om betekenisgeving. Door de toepassing van triangulatie, het vanuit meerdere kanten belichten en gebruik te maken van verschillende methodes en bronnen, zal de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot worden. De triangulatie zal gewaarborgd worden, omdat ik verschillende groepen betrek bij mijn onderzoek, namelijk ouders, leerkrachten, gedragspecialist, leerlingen, directeur en critical friends. Ook zal ik gebruik maken van meerdere onderzoeksmethoden om de validiteit te verhogen. Volgens De Lange et al (2011) verwijst de validiteit naar de mate waarin het instrument werkelijk meet wat de onderzoeker zegt of denkt te meten. Men spreekt van interne validiteit en externe validiteit. Bij interne validiteit zal de onderzoeker zich voortdurend af moeten vragen of conclusies voortkomen uit de resultaten. Om de validiteit te bewaken ga ik maandelijks hierover in dialoog met een collega, zij is gedragspecialist en zij is medeverantwoordelijk voor de werkgroep "pedagogisch klimaat". Daarnaast zal zij ook fungeren als critical friend tijdens het onderzoek. Bij externe validiteit gaat het om de generaliseerbaarheid. Omdat het onderzoek context gebonden is, is het onderzoek alleen geldend voor de onderzochte context. Dit wil echter niet zeggen dat uitkomsten niet relevant zijn voor anderen. Nieuwe inzichten en vormen van betekenisverlening kunnen ook interessant zijn voor anderen.

3.5 Ethische aspecten

Binnen de literatuur wordt, wat betreft de rol van onderzoeker, vooral gewezen op twee aspecten die van belang zijn voor de ethiek in het praktijkgericht onderzoek: zijn wijze van handelen en zijn integriteit (Pring, 2000, pag.141). De onderzoeker dient zich ten alle tijden van het onderzoek bewust te zijn waar hij zich bevindt en waarom hij deze handelingen verricht. Het is belangrijk dat er een veilig klimaat heerst. De deelnemers aan het onderzoek moeten zich veilig voelen, op een eerlijke manier hun mening mogen en kunnen geven zonder dat hier oordelend op wordt gereageerd. Dit onderzoek sluit aan bij mijn waarden: integriteit, respect, vertrouwelijkheid, betrokkenheid en professionaliteit. Doordat praktijkonderzoek niet waarde vrij is, is het reflecteren op waarden en normen een samengaand onderdeel van het onderzoek. Ook zal ik me constant bewust moeten zijn van mijn handelingen, deze moeten zuiver en transparant zijn en passen bij de onderzoeksdoelen.

3.6 Onderzoeksplan

In onderstaand onderzoeksplan geef ik per deelvraag weer welk instrument op welk moment ingezet wordt en welke respondenten betrokken zijn bij de actie. Vervolgens

geef ik stapsgewijs aan waarom ik gekozen heb voor het bijbehorend onderzoeksinstrument.

Deelvraag 1	Tijdspad	Respondenten	Onderzoeks-instrumenten
Wat verstaan ouders, leerkrachten en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat?	Sept. 2013	Ouders	Thema-avond
	Nov. 2013	Directeur	Interview
	Nov. 2013	Leerkrachten	Interview
Deelvraag 2	Tijdspad	Respondenten	Onderzoeks-instrumenten
Wat hebben ouders nodig om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?	Sept. 2013	Ouders	Thema-avond
	Dec. 2013	Ouders	Vragenlijst
Deelvraag 3	Tijdspad	Respondenten	Onderzoeks-instrumenten
Welke acties willen ouders, leerlingen, leerkrachten en directeur zien binnen onze school m.b.t. het pedagogisch klimaat?	Sept. 2013	Ouders	Thema-avond
	Dec. 2013	Ouders	Vragenlijst
	Nov. 2013	Directeur	Interview
	Nov. 2013	Leerkrachten	Interview
	Dec. 2013	Leerlingen	Vragenlijst
Deelvraag 4	Tijdspad	Respondenten	Onderzoeks-instrumenten
Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?	Sept. 2013	Ouders	Thema-avond
	Dec. 2013	Ouders	Vragenlijst
	Dec. 2013	Leerlingen	Vragenlijst
	Nov. 2013	Directeur	Interview
	Nov. 2013	Leerkrachten	Interview
	Dec. 2013	Bezoek aan twee basisscholen	Observatie/ Interview

Deelvraag 1: 'Wat verstaan ouders, leerkrachten en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat?'

Thema-avond;

Om deze vraag deels te kunnen beantwoorden ben ik gestart met het organiseren van een thema-avond voor ouders. Ik heb ervoor gekozen om in een vroeg stadium van het onderzoek deze avond te organiseren. Hiermee kan ik ouders al vroegtijdig betrekken bij dit proces. Tijdens deze avond maak ik gebruik van een interactieve werkvorm; de placemat. Alle aanwezige ouders krijgen op deze manier de ruimte om hun mening te geven. Door deze thema-avond en deze werkwijze wil ik bereiken dat ouders zich gehoord voelen.

Semigestructureerd interview;

Om duidelijk te krijgen wat leerkrachten en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat verstaan maak ik gebruik van het semigestructureerd interview (Kallenberg, Koster, Onstenk, Scheepma, 2007). Het semigestructureerde interview kent een onderwerp met een aantal hoofdvragen. Een deel van de vragen is vooraf vastgesteld, er is echter voldoende ruimte voor respondenten om hun eigen mening en ervaring te vertellen. Volgens Kallenberg (2007) heeft het semigestructureerd interview als voordeel dat er een zekere mate van vergelijkbaarheid van de gegevens uit komt. Coderen kent drie stadia; open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Bij het eerste stadium, open coderen, ga ik de begrippen noteren. Tijdens het tweede stadium, axiaal coderen, voeg ik een aantal begrippen met een min of meer gelijke betekenis samen. Vervolgens maak ik een hiërarchisch patroon van overkoepelende, belangrijke begrippen en ondergeschikte begrippen, de zogenoemde 'codeboom'. Tot slot volgt het derde stadium, selectief coderen, waar ik kom tot een aantal centrale begrippen die het geheel grotendeels dekken (Boeije, 2005).

Tevens gebruik ik een interviewschema en daarin geef ik het doel, hoofdonderwerp en de verwachte duur van het interview weer. Deze is terug te lezen in bijlage 3. Als afnemer moet ik me bewust zijn van mijn verschillende rollen tijdens het interview; vragensteller, regisseur en gastvrouw (Emans, 1990).

Deelvraag 2: 'Wat hebben ouders nodig om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?'

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden ga ik naast de thema-avond gebruik maken van een vragenlijst. Ouders die niet in de gelegenheid zijn om naar de thema-avond te komen krijgen op deze manier de mogelijkheid om hun mening te geven.

Thema-avond;

Idem als bij deelvraag 1.

Vragenlijst;

Door het inzetten van een vragenlijst is het mogelijk om in een relatief korte tijd informatie te krijgen van een grote groep ouders. Ook kunnen ouders deze invullen op een moment dat het hun schikt. Ik maak gebruik van een gesloten vragenlijst, hierdoor kan een relatief ongecompliceerde analyse plaatsvinden, zie bijlage 4 . Mijn keuze is gevallen op een multiple-choice vraag. Hiervoor maak ik gebruik van de likertschaal (Likert, 1932). De respondent kan kiezen uit vijf alternatieven.

1 = helemaal eens

2 = eens

3 = oneens

4 = helemaal oneens

5 = geen mening

Het is een bewuste keuze om alternatief 5 (geen mening) helemaal rechts te plaatsen. Hiermee wil ik voorkomen dat respondenten te veel gebruik maken van de midden categorie. Aan het einde van de vragenlijst heb ik ruimte gecreëerd waar ouders eventuele opmerkingen kwijt kunnen.

De vragenlijst wordt meegegeven aan de leerlingen, ouders mogen deze anoniem invullen en in een brievenbus deponeren. Hiermee wil ik bereiken dat ouders zich veilig genoeg voelen om de vragenlijst zo eerlijk mogelijk in te vullen zodat de betrouwbaarheid van het onderzoek gewaarborgd blijft. Omdat het belangrijk is bij het invullen van de vragenlijst dat we over hetzelfde spreken heb ik de definitie en visie van onze school over het pedagogisch klimaat bijgevoegd.

Deelvraag 3; 'Welke acties willen ouders, leerlingen, leerkrachten en directeur zien binnen onze school m.b.t. het pedagogisch klimaat?'

Deze deelvraag breng ik in kaart d.m.v. de onderzoeksinstrumenten; thema-avond, semigestructureerd interview en gesloten vragenlijst.

Daarnaast heb ik een gesloten vragenlijst voor leerlingen van groep vier tot en met acht gemaakt. Ook hier maak ik gebruik van de likertschaal (Likert, 1932). De respondent heeft keuze uit drie mogelijkheden, te weten; ja, nee en soms. In plaats van cijfers heb ik gebruik gemaakt van smileys, dit maakt het eenvoudiger en overzichtelijker.

Deelvraag 4; 'Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?'

Om deze vraag te kunnen beantwoorden maak ik naast de antwoorden van het semigestructureerd interview, vragenlijst voor ouders en leerlingen en de thema-avond ook gebruik van het onderzoeksinstrument observatie.

Observatie;

Om hiermee deelvraag 4 deels te kunnen beantwoorden ga ik twee scholen bezoeken die werken met interventies. Mijn doel hierbij is om te observeren hoe interventies ingezet worden en hoe men deze zichtbaar heeft gemaakt. Hierbij maak ik gebruik van het semigestructureerde interview en de 'vrije' observatie. Het hoofdonderwerp staat centraal, de observator bepaalt zelf waar hij naar kijkt, bij wie hij kijkt en wat hij precies noteert.

Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten

In dit hoofdstuk presenteer ik de data-analyse met de bijbehorende resultaten, gekoppeld aan de deelvragen. Deze deelvragen zullen per paragraaf uitgewerkt worden. Na elke paragraaf beschrijf ik een korte conclusie op dataniveau.

Om de deelvragen in kaart te brengen heb ik gebruik gemaakt van de antwoorden die tijdens de thema-avond door ouders ingebracht zijn, evenals de resultaten van het semigestructureerd interview wat ik heb afgenomen in het team. Het team bestaat uit de directeur en tien leerkrachten. Twee leerkrachten hebben niet meegedaan aan het interview. Eén van deze leerkrachten ben ik zelf (tevens intern begeleider) en een ander teamlid heeft niet meegedaan omdat deze in de periode van afname niet aanwezig was op school.

Van de 86 genodigde ouders waren er 23 ouders vertegenwoordigd tijdens de thema-avond, dit betreft een percentage van 27%. Om de validiteit van het onderzoek te verhogen maak ik naast de input uit de thema-avond ook gebruik van een vragenlijst voor ouders. Van de 86 meegegeven vragenlijsten zijn er 64 ingevuld retour gekomen. Dit betekent een respons van 74%. Dit is een vrij hoge respons hetgeen de betrokkenheid bij het onderwerp aangeeft. De vragenlijst bestaat uit verschillende onderdelen, zodat ik deze vragenlijst kan gebruiken voor de verschillende deelvragen. Naast de gesloten vragen is er ruimte voor ouders om opmerkingen te plaatsen. De vragenlijst is terug te lezen in bijlage 4.

Om de triangulatie te verhogen heb ik naast ouders, directeur en leerkrachten ook leerlingen betrokken bij het onderzoek. De school telt 145 leerlingen. De leerlingen van groep 4 tot en met groep 8 hebben allen een vragenlijst ingevuld. Het gaat hier over 94 leerlingen. Dit betreft een percentage van 65%. Groep 1 t/m 3 wordt niet meegenomen in het onderzoek, daar het voor hen lastig is om de vragenlijst goed in te vullen. Deze vragenlijst is verdeeld in verschillende onderdelen, zodat ik deze vragenlijst kan gebruiken voor de verschillende deelvragen. Naast de gesloten vragen is er ruimte voor leerlingen om tips en tops te plaatsen. Deze vragenlijst is terug te lezen in bijlage 5 .

4.1 Analyse deelvraag 1; 'Wat verstaan ouders, leerkrachten en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat?'

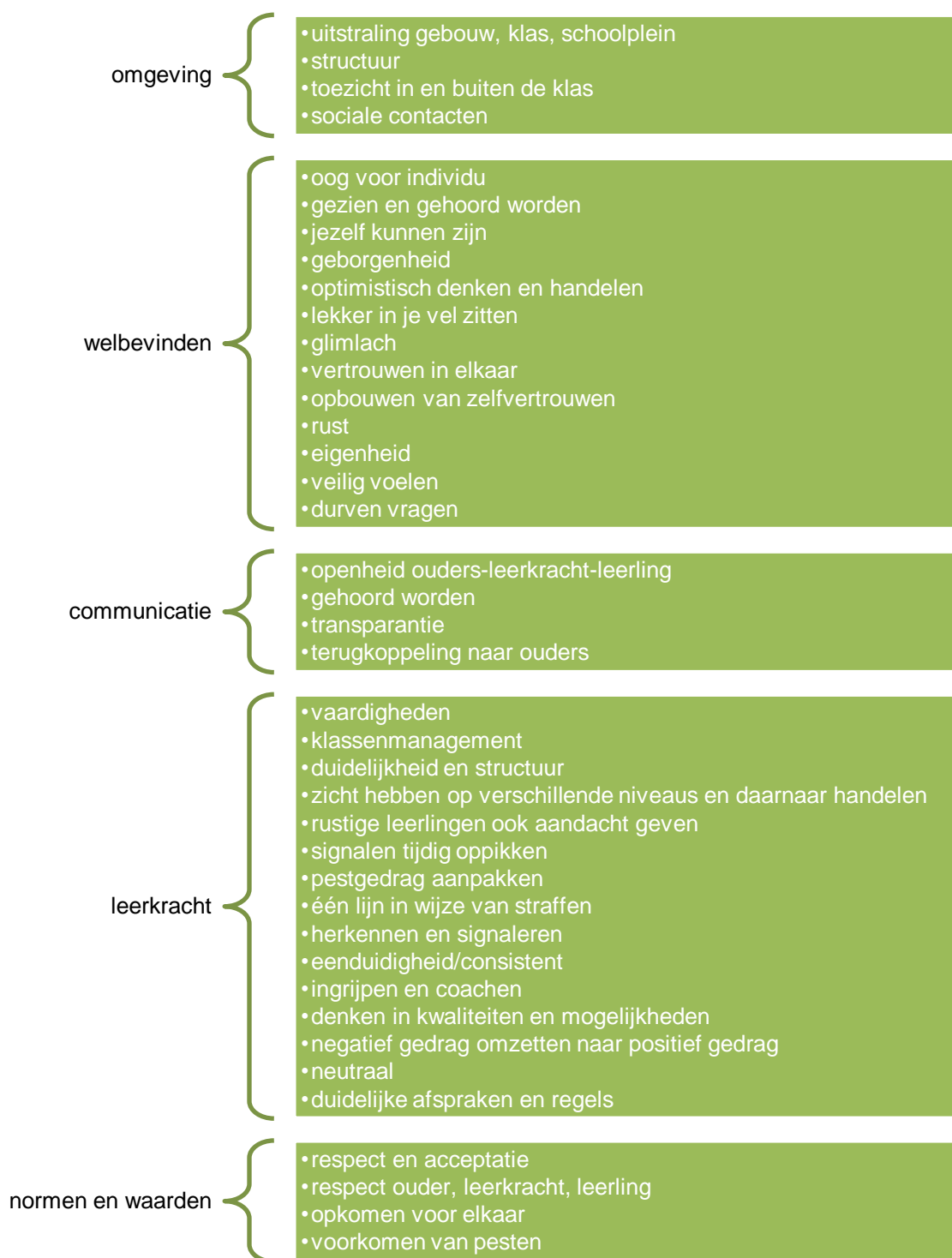
Om deze deelvraag in beeld te brengen heb ik gebruik gemaakt van de antwoorden die tijdens de thema-avond door ouders ingebracht zijn en de antwoorden van de leerkrachten en directeur via het afgenomen interview.

Ondanks het geringe percentage aanwezige ouders tijdens de informatieavond heb ik ervoor gekozen om deze deelvraag met de aanwezige ouders in kaart te brengen. Samen met de antwoorden van de leerkrachten en de directeur heb ik voldoende input om deze vraag te kunnen beantwoorden.

De aanwezige ouders zijn tijdens de thema-avond in groepen uit elkaar gegaan en zij hebben deze antwoorden vastgelegd middels een placemat.

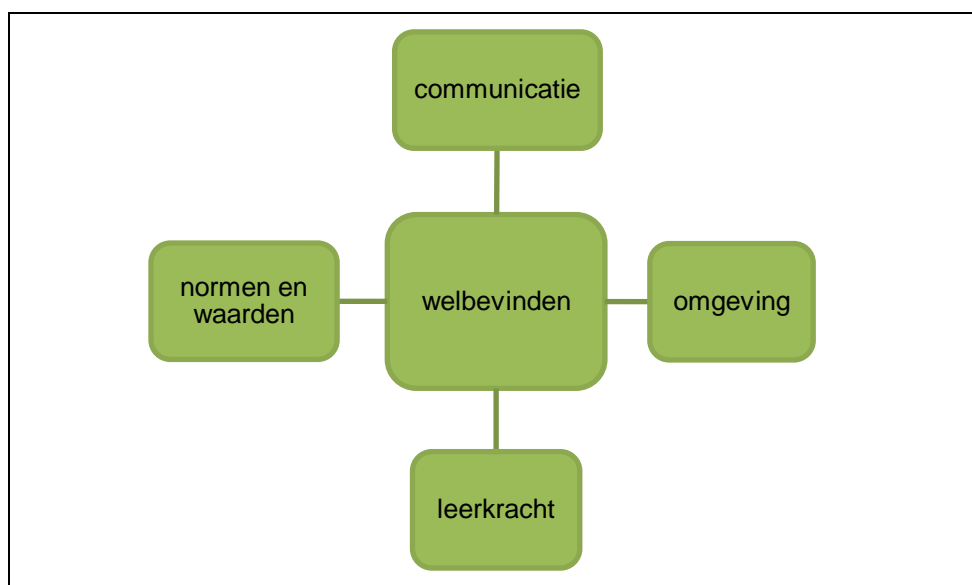
Deze antwoorden heb ik samengevoegd met de antwoorden die gegeven zijn tijdens de interviews met leerkrachten en directeur. Om het geheel te structureren heb ik gebruik gemaakt van coderen (Boeije, 2005). De uitwerkingen van het eerste stadium (open coderen) zijn terug te lezen in bijlage 6.

In het figuur op de volgende pagina worden de uitwerkingen van het tweede stadium (axiaal coderen) met behulp van een codeboom weergegeven. Dit schema geeft een overzicht van de antwoorden van ouders, leerkrachten en de directeur over deelvraag 1.

Figuur 5: Uitwerking axiaal coderen (codeboom); horende bij deelvraag 1

Vervolgens heb ik gezocht naar kernbegrippen die het geheel van bovenstaand figuur grotendeels dekken. Het begrip 'welbevinden' is de basis om je veilig te voelen. Deze wordt daarom in het midden geplaatst. De rondom liggende begrippen dragen bij en zijn van invloed op het 'welbevinden'. Onderstaand figuur (selectief coderen) laat zien waar het uiteindelijk om draait.

Figuur 6: Uitwerking selectief coderen; horende bij deelvraag 1

Korte conclusie: Uit de thema-avond en de afgenomen interviews is voldoende input verzameld om de centrale begrippen te definiëren. Centraal voor zowel ouders, leerkrachten en directeur is het begrip 'welbevinden', en dit verbindt 'communicatie', 'normen en waarden', 'leerkracht' en 'omgeving'. Deze begrippen dragen bij aan het welbevinden van de leerling.

4.2 Analyse deelvraag 2; 'Wat hebben ouders nodig om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?'

Om antwoord te krijgen op deelvraag 2 heb ik gebruik gemaakt van de antwoorden die tijdens de thema-avond ingebracht zijn door ouders (27% van alle ouders waren aanwezig) en de antwoorden die door ouders op de vragenlijst ingevuld zijn (74% van alle ouders heeft deze ingevuld). Door twee verschillende instrumenten in te zetten vergroot ik de betrouwbaarheid van het onderzoek.

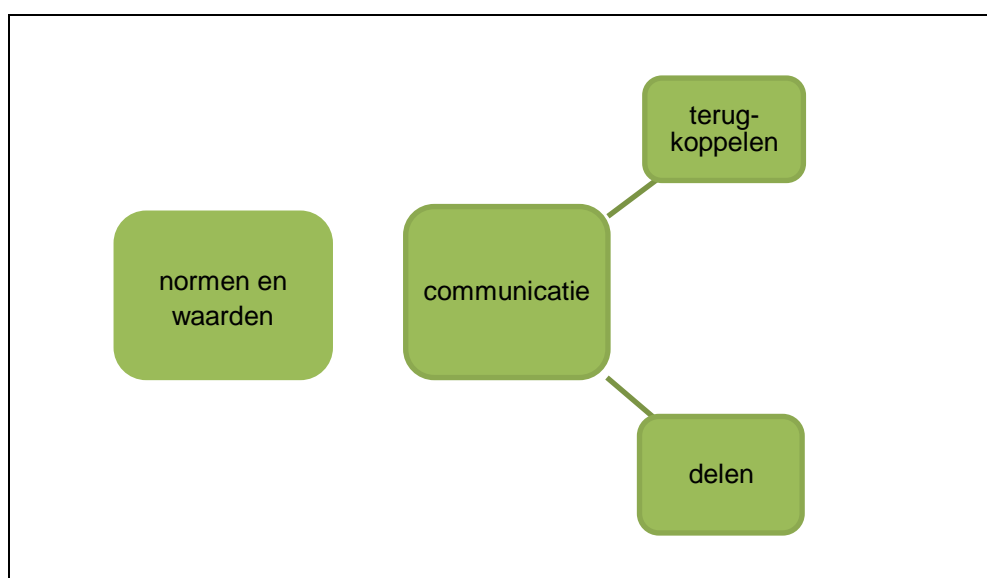
Om de uitwerkingen van de thema-avond te structureren heb ik gebruik gemaakt van coderen (Boeije, 2005). De uitwerkingen van het eerste stadium (open coderen) zijn terug te lezen in bijlage 7.

In het figuur hieronder worden de antwoorden die tijdens de thema-avond door ouders zijn ingebracht, via een codeboom (axiaal coderen) weergegeven.

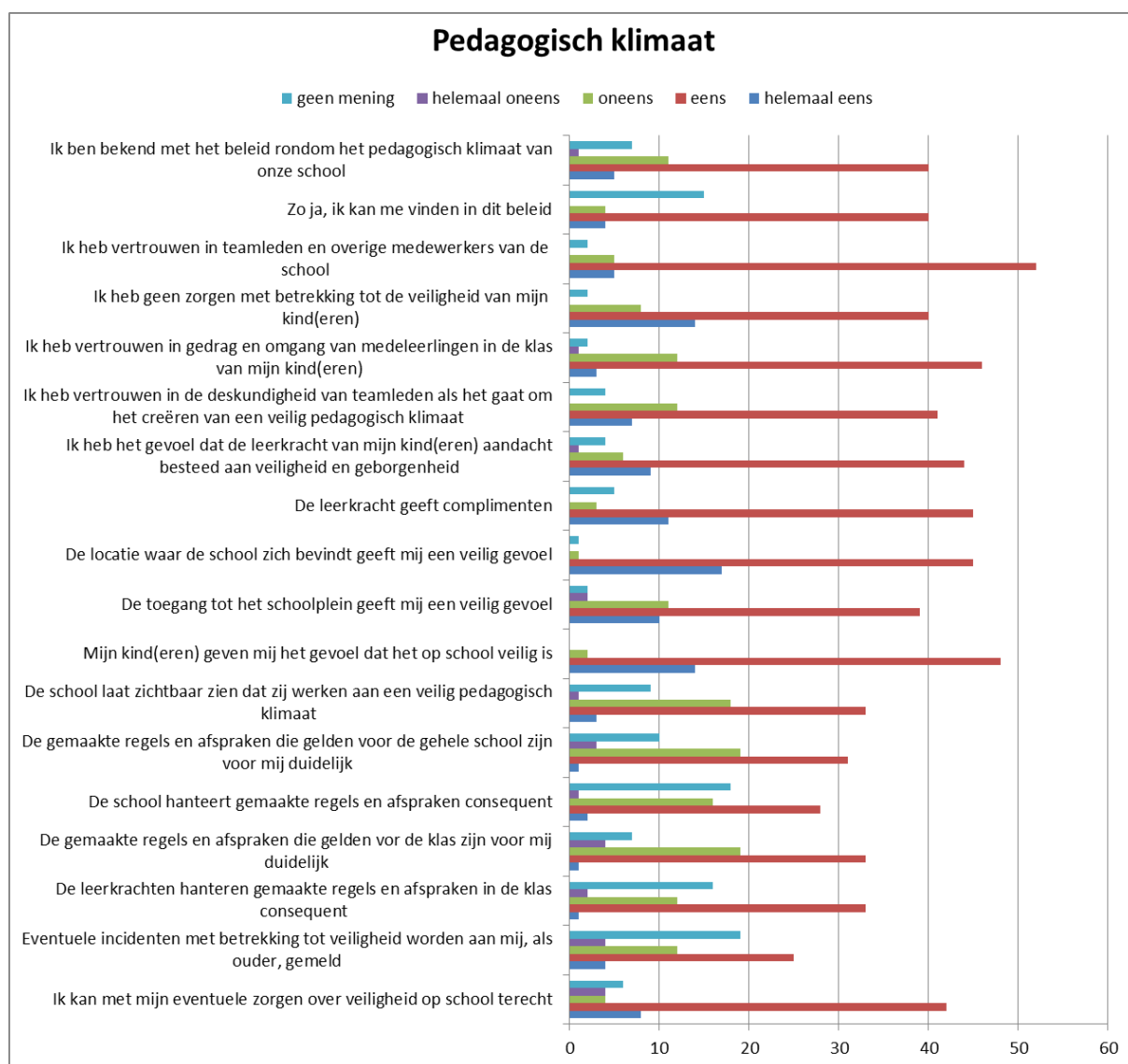
Figuur 7: Uitwerking axiaal coderen (codeboom); horende bij deelvraag 2

Bovenstaande laat zien dat ouders 'normen en waarden' een belangrijk begrip vinden. Daarnaast vindt men 'communicatie' van groot belang, 'terugkoppelen' en 'delen' zijn hier een onderdeel van. Figuur 8 laat zien waar het uiteindelijk om draait, volgens de beleving van de respondenten.

Figuur 8: Uitwerking selectief coderen; horende bij deelvraag 2

De resultaten uit de vragenlijst die horen bij deelvraag 2 heb ik hieronder weergegeven middels een staafkolom.

Figuur 9: Uitwerking 'Pedagogisch klimaat' (ouders), horende bij deelvraag 2

De conclusies die uit de respons van figuur 9 kunnen worden getrokken zijn redelijk gevarieerd:

- De score met betrekking tot gedrag en regels, en het consequent toepassen hiervan in de klas en op school ter ondersteuning van het pedagogisch klimaat is relatief laag. Dit geldt zowel voor het consequent hanteren van de gemaakte regels door leerkrachten in de klas (47% oneens, helemaal oneens, geen mening) als de duidelijkheid van deze regels (47% oneens, helemaal oneens, geen mening), alsmede de duidelijkheid van deze regels op de gehele school (50% oneens, helemaal oneens, geen mening) en het consequent hanteren hiervan (50% oneens, helemaal oneens, geen mening).

Tevens is voor 44% van de ouders niet zichtbaar dat de school werkt aan een veilig pedagogisch klimaat.

- De score met betrekking tot het vertrouwen in de school is relatief hoog. Dit blijkt uit het gevoel dat kinderen geven aan ouders (81% eens, helemaal mee eens), het vertrouwen in de medewerkers van de school (89% eens, helemaal mee eens), het vertrouwen in de omgang met medeleerlingen (77% eens, helemaal mee eens) en het feit dat men op school terecht kan bij eventuele zorgen (78% eens, helemaal mee eens).
- Een punt van de aandacht is melding van eventuele incidenten. Op dit moment heeft 55% geen mening of is het (helemaal) oneens. De vraag is hierbij of dit komt doordat er weinig of geen incidenten zijn of hier iets anders achter steekt. Dit zal nader moeten worden bekeken.

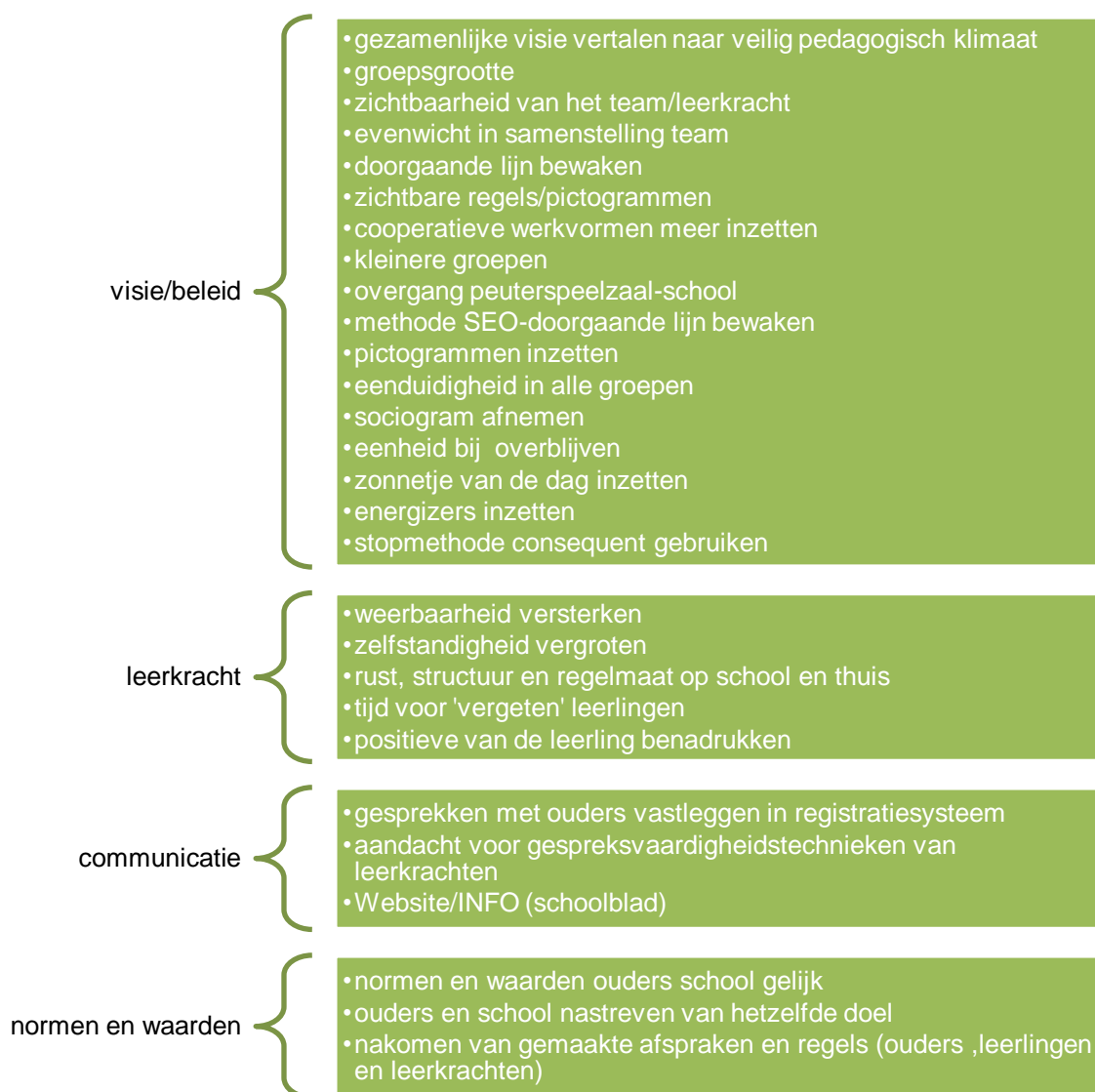
Tot slot kregen ouders onder aan de vragenlijst de mogelijkheid om een opmerking te plaatsen. 12 ouders hebben hiervan gebruik gemaakt. Dit betreft een percentage van 19%. De opmerkingen die door ouders zijn gemaakt, onder aan de vragenlijst, moeten we als school wel nader onderzoeken c.q. ter harte nemen, maar als percentage van de totale respons is dit zodanig laag dat deze opmerkingen niet in het onderzoek meegenomen worden. Deze opmerkingen zijn terug te lezen in bijlage 8.

4.3 Analyse deelvraag 3; 'Welke acties willen ouders, leerlingen, leerkrachten en directeur zien binnen onze school met betrekking tot het pedagogisch klimaat?'

Om in beeld te brengen welke acties de desbetreffende respondenten willen zien heb ik gebruik gemaakt van de antwoorden die ouders tijdens de thema-avond opgeschreven hebben. Ook maak ik gebruik van het semigestructureerd interview wat afgenomen is bij de directeur en leerkrachten. Tevens heb ik gebruik gemaakt van een gesloten vragenlijst voor zowel ouders als leerlingen.

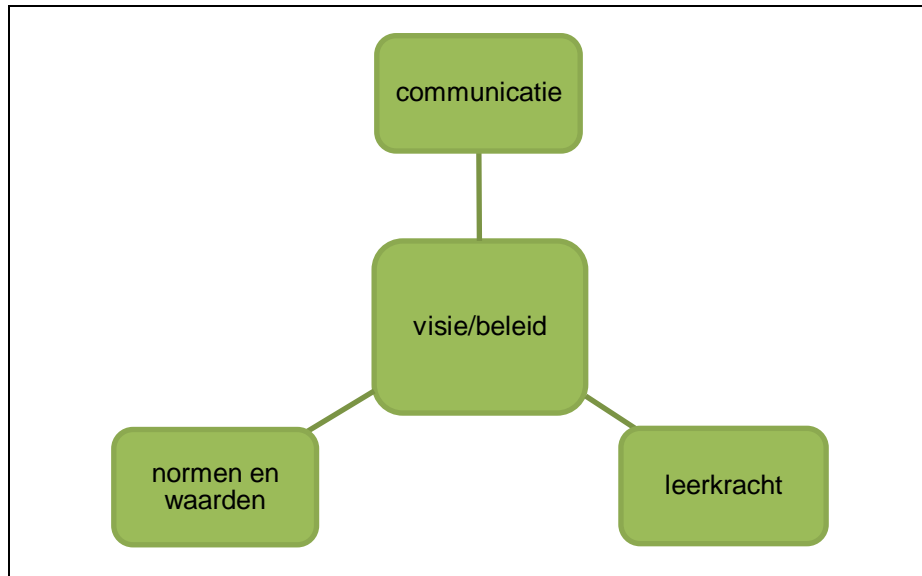
De antwoorden die tijdens de thema-avond ingebracht zijn heb ik samengevoegd met de antwoorden die gegeven zijn tijdens de interviews met leerkrachten en directeur. Dit geheel heb ik gestructureerd via coderen (Boeije, 2005). De uitwerkingen van het eerste stadium (open coderen) zijn terug te lezen in bijlage 9.

In het volgende figuur worden de uitwerkingen van het tweede stadium (axiaal coderen) met behulp van een codeboom weergegeven. Dit schema geeft een overzicht van de antwoorden van ouders, leerkrachten en de directeur over deelvraag 3.

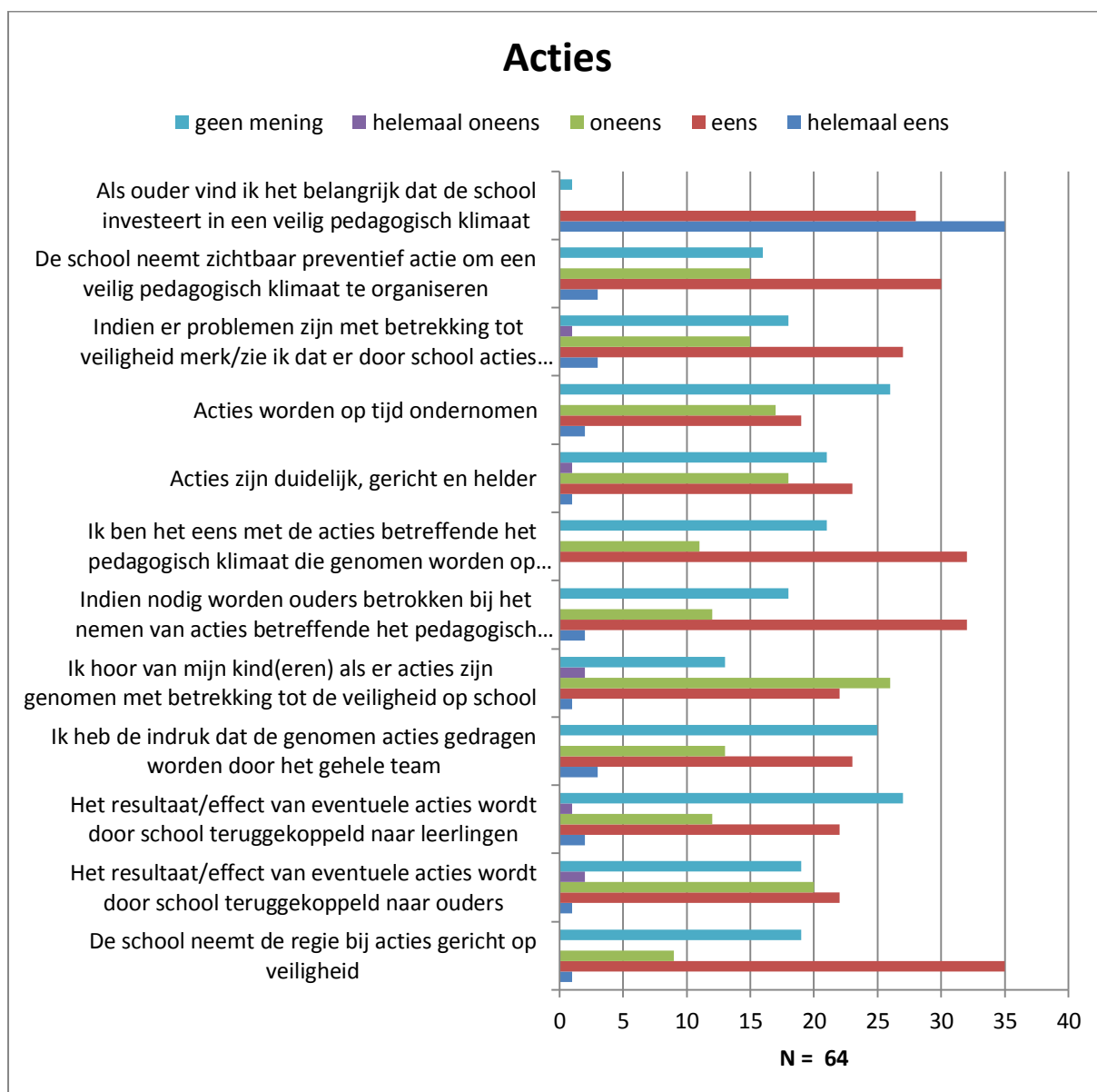
Figuur 10: Uitwerking axiaal coderen (codeboom); horende bij deelvraag 3

Vervolgens heb ik in het derde stadium (selectief coderen) gezocht naar kernbegrippen die het geheel van bovenstaand figuur grotendeels dekken. Onderstaand figuur laat zien dat zowel ouders, leerkrachten als de directeur 'visie/beleid' willen zien als het gaat om acties met betrekking tot het pedagogisch klimaat. Zowel 'leerkracht' als 'normen en waarden' vormen een belangrijke basis voor 'visie/beleid'. 'Communicatie' is weer sterk aan 'visie/beleid' verbonden.

Figuur 11: Uitwerking selectief coderen; horende bij deelvraag 3

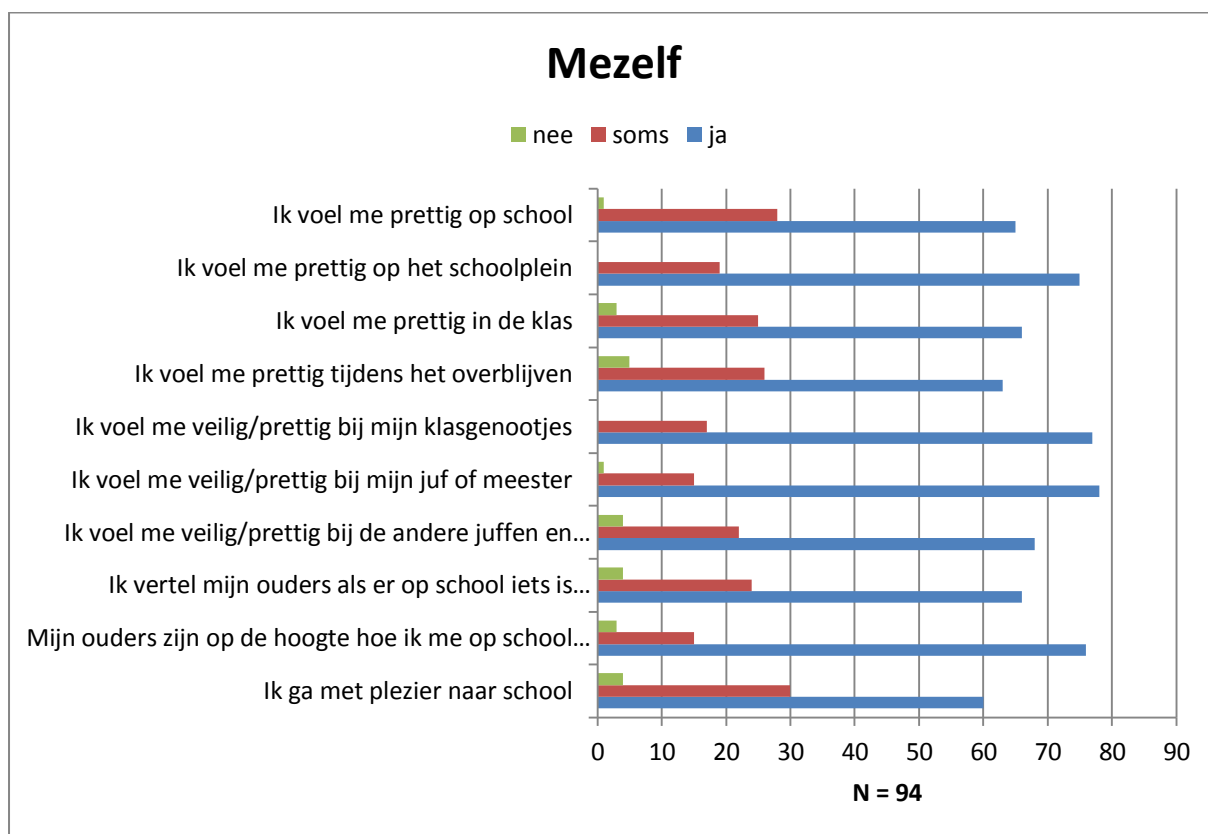
De resultaten uit de vragenlijst, ingevuld door 64 ouders (dit betreft een percentage van 74%) en betrekking hebben op deelvraag 3, staan hieronder weergegeven middels een staafkolom.

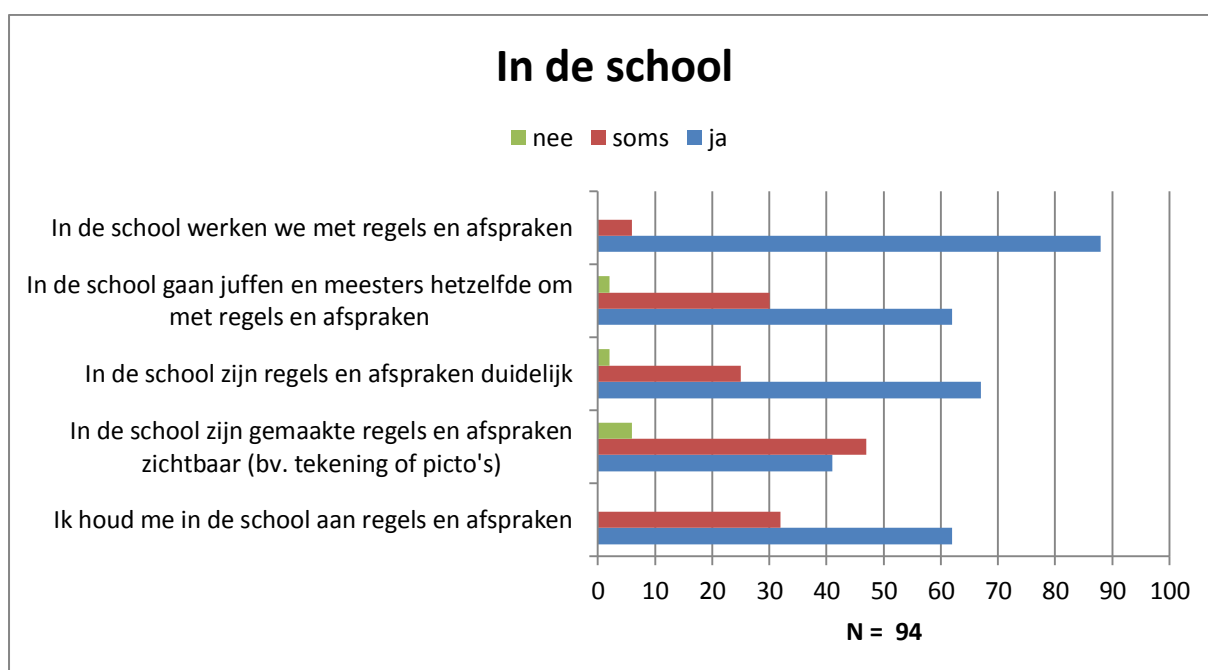
Figuur 12: Uitwerking 'Acties' (ouders); horende bij deelvraag 3

Opmerkingen die door ouders zijn gemaakt, onder aan de vragenlijst, moeten we als school wel nader onderzoeken c.q. ter harte nemen, maar daar het gaat om incidentele opmerkingen worden deze niet in het onderzoek meegenomen.

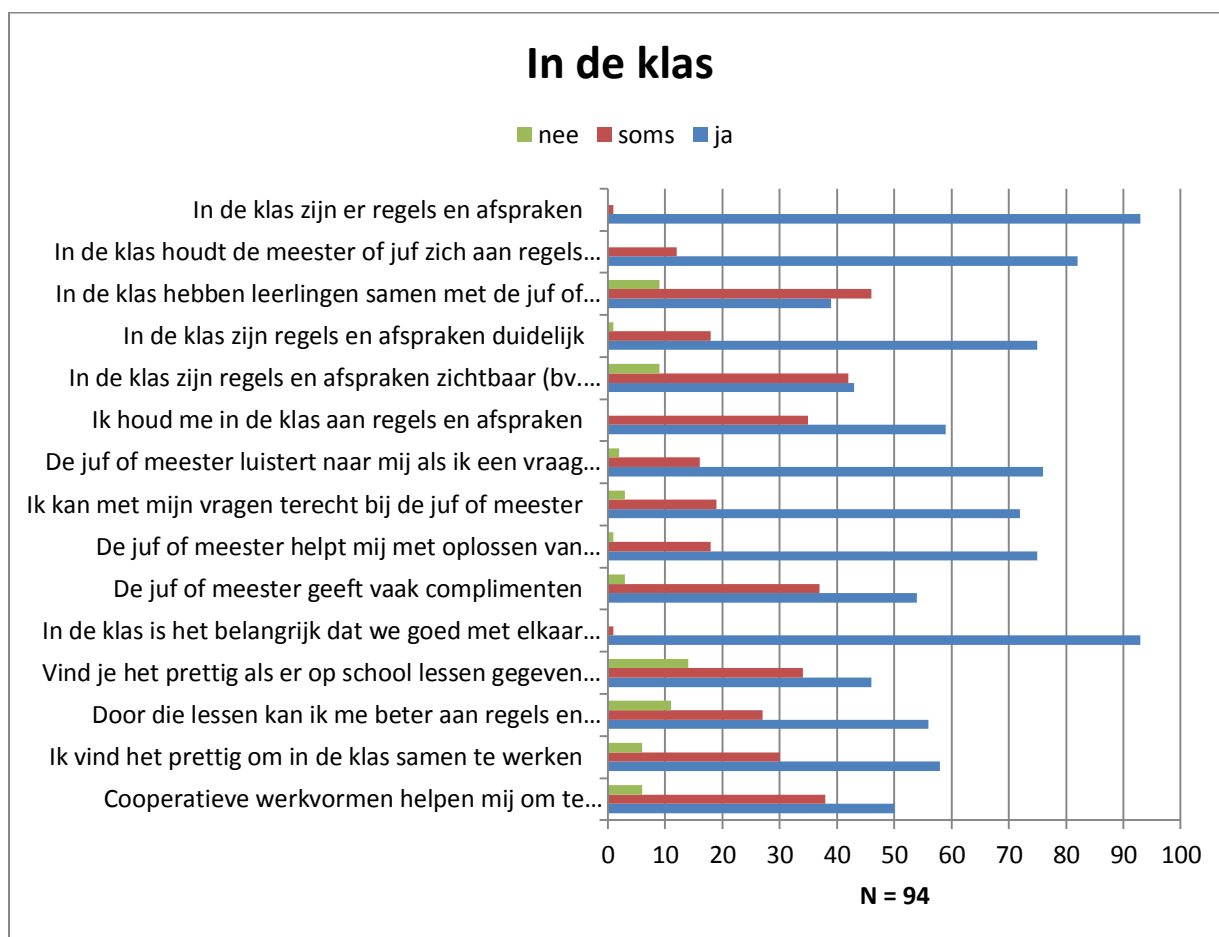
Om een duidelijk beeld te krijgen waar en welke acties nodig zijn voor leerlingen is de keuze gemaakt om deze deelvraag te specificeren in 'mezelf', 'in de school', 'in de klas' en 'op het schoolplein'.

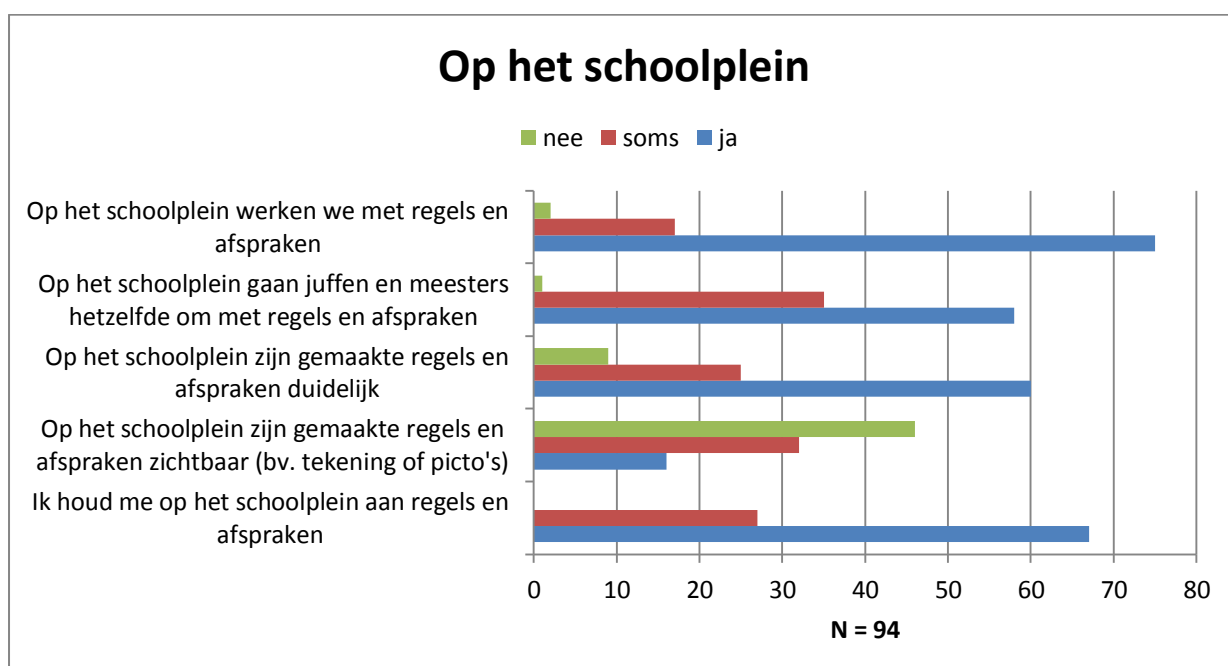
Figuur 13: Uitwerking 'Mezelf' (leerlingen), horende bij deelvraag 3

Figuur 14: Uitwerking 'In de school' (leerlingen); horende bij deelvraag 3

Figuur 15: Uitwerking 'In de klas' (leerlingen); horende bij deelvraag 3

Figuur 16: Uitwerking 'Op het schoolplein' (leerlingen); horende bij deelvraag 3

Uit bovenstaande grafieken kan het volgende op data-niveau worden geconcludeerd:

- Ouders zijn niet goed op de hoogte van acties en resultaten met betrekking tot het pedagogisch klimaat. Het relatief hoge percentage negatieve score (geen mening, helemaal oneens, oneens) is bij 7 van de 12 vragen meer dan 50%. Dit vraagt om aandacht en actie.
- Kinderen voelen zich prettig en veilig op school en de resultaten vragen niet om acute actie.
- Op school en in de klas zijn gemaakte regels en afspraken duidelijk en kinderen voelen zich veilig aldaar. De zichtbaarheid kan echter worden verbeterd.
- Op het schoolplein zijn gemaakte afspraken en regels duidelijk maar niet voldoende zichtbaar.

Tot slot hebben leerlingen onder aan de vragenlijst de mogelijkheid gekregen om tips/tops te plaatsen. In totaal hebben 35 leerlingen van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Dit betreft een percentage van 37%. De meeste tips en tops worden door een individuele leerling geplaatst. Daardoor zal ik deze niet meenemen tijdens mijn onderzoek, al zullen we ze wel als school ter harte nemen. In bijlage 10 zijn alle gemaakte tips/tops terug te lezen.

4.4 Analyse deelvraag 4; 'Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?'

Evenals bovenstaande deelvragen breng ik ook deze deelvraag in kaart middels het coderen van de thema-avond en de semigestructureerde interviews van ouders, leerkrachten en directeur. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen maak ik ook bij deze deelvraag gebruik van een ander onderzoeksmiddel, een vragenlijst voor leerlingen en een vragenlijst voor ouders.

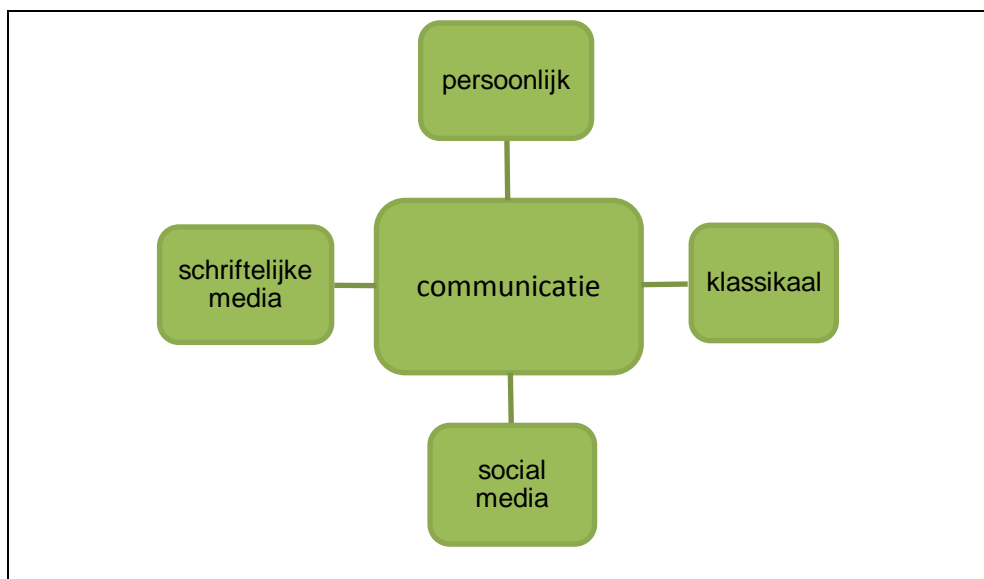
De antwoorden die tijdens de thema-avond ingebracht zijn heb ik samengevoegd met de antwoorden die gegeven zijn tijdens de interviews met leerkrachten en directeur. Dit geheel heb ik gestructureerd via coderen (Boeije, 2005). De uitwerkingen van het eerste stadium (open coderen) zijn terug te lezen in bijlage 11.

In het volgende figuur worden de uitwerkingen van het tweede stadium (axiaal coderen) met behulp van een codeboom weergegeven.

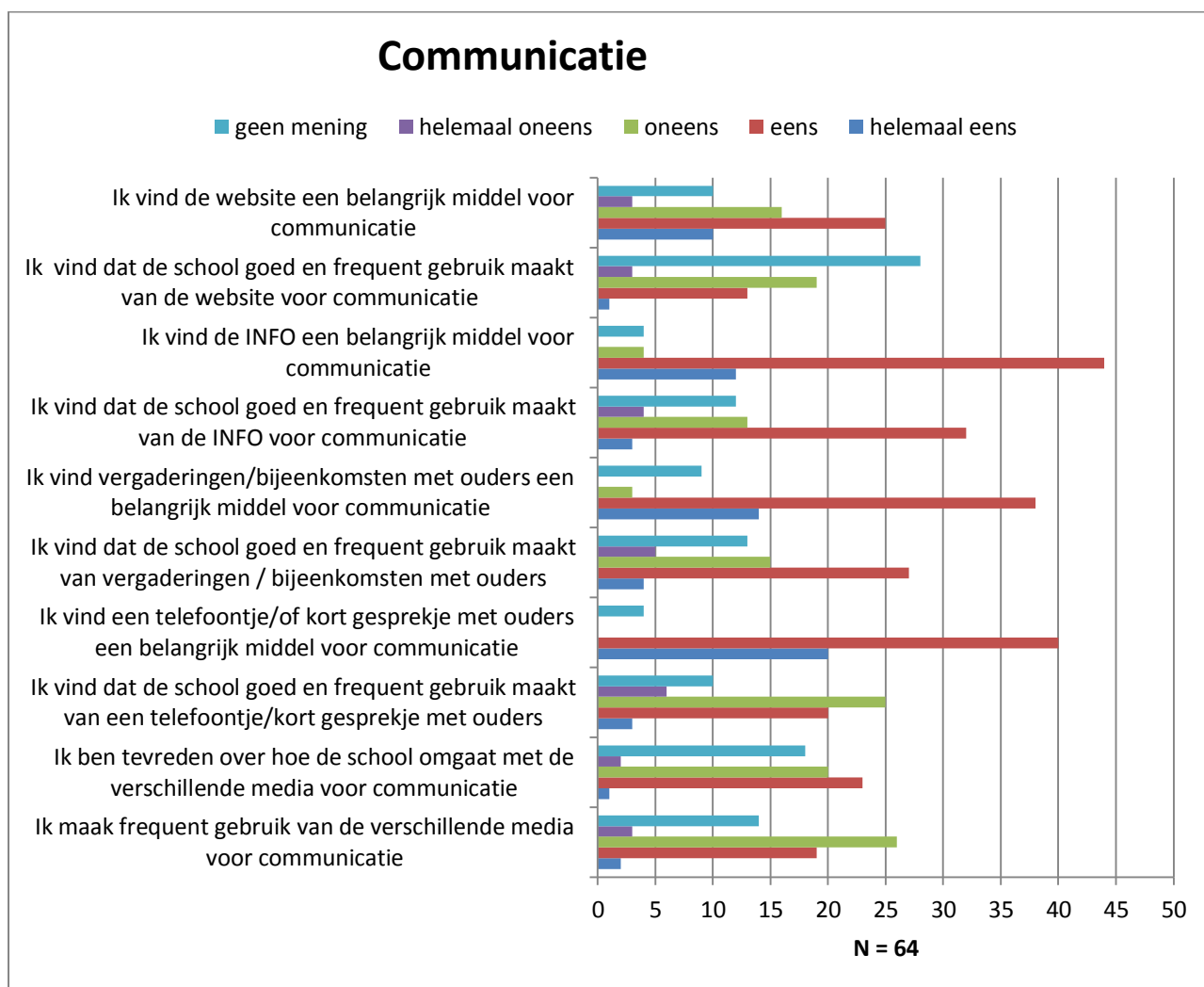

Figuur 17: Uitwerking axiaal coderen; horende bij deelvraag 4

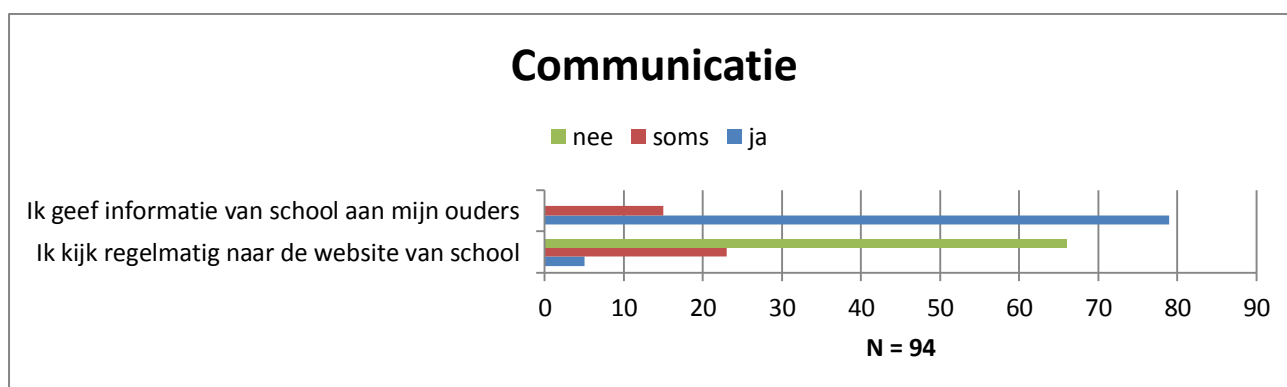
Bovenstaand figuur laat zien dat 'communicatie' zowel 'schriftelijk' als via 'social media' ingezet kan worden. Zowel 'persoonlijk' als 'klassikaal contact' met de leerkracht wordt als belangrijk ervaren. Vervolgens geeft onderstaand figuur het derde stadium (selectief coderen) weer. Dit laat zien waar het uiteindelijk om draait, volgens de beleving van de diverse respondenten.

Figuur 18: Uitwerking selectief coderen; horende bij deelvraag 4

Figuur 19: Uitwerking 'Communicatie' ouders, horende bij deelvraag 4

Figuur 20: Uitwerking 'Communicatie' leerlingen, horende bij deelvraag 4

Opmerkingen, geplaatst door ouders onder aan de vragenlijst, laten zien dat communicatie aandacht verdient. Het betreft 6 ouders die een opmerking over deze deelvraag geplaatst hebben. Dat is een percentage van 9%. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te bewaken neem ik deze gegevens verder niet mee in mijn onderzoek. De opmerkingen zijn terug te lezen in bijlage 8.

Leerlingen hebben bij hun vragenlijst geen tips/tops gegeven die betrekking hebben op deze deelvraag.

Korte conclusie: uit de gegevens horende bij deelvraag 4 komt naar voren dat ouders communicatie belangrijk vinden. De belangrijkste en meest gewaardeerde media zijn hierbij :

- het schoolblad (INFO)
- vergaderingen/bijeenkomsten met ouders
- (persoonlijk) telefoontje of kort gesprekje

Het gebruik van de website en andere media moet zichtbaar nader onder de loep genomen worden.

Tot slot heb ik, samen met de gedragsspecialist, twee scholen een bezoek gebracht. De eerste school staat aan het begin van 'Positive Behavior Support'. Hier hebben we een informatieavond bijgewoond. Vervolgens hebben we een bezoek gebracht aan een school die reeds enkele jaren werkt volgens het principe van 'Positive Behaviour Support'. Het interview en de observatie zijn uitgewerkt in bijlage 12. Door het bezoek aan deze scholen heb ik kunnen waarnemen dat werken volgens 'Positive Behaviour Support' regels en acties zichtbaar maakt in de praktijk.

Hoofdstuk 5: Conclusies, discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de conclusies met betrekking tot de verschillende deelvragen weergegeven met hierin een koppeling tussen de bestudeerde literatuur en de resultaten verkregen uit de data-analyse.

Bovendien bevat het een conclusie over de algemene onderzoeksvraag en de resultaten van de data-analyse.

5.1 Conclusie deelvraag 1: *“Wat verstaan ouders, leerkrachten, en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat?”*

De behoeftepiramide van Maslow (1943) geeft duidelijk aan dat een kind zich alleen kan gaan ontplooiën en ontwikkelen als deze zich in een veilige en vertrouwde omgeving bevindt. Uit zowel de thema-avond met de ouders als het semigestructureerd interview met leerkrachten en directeur komt het begrip ‘welbevinden’ zeer centraal naar voren als element binnen een veilig pedagogisch klimaat. Het welbevinden van het kind is in die zin een randvoorwaarde om de stap naar zelfontplooiing te maken.

Ook de theorie van Maslowski (2004) die stelt dat groepssamenhang, orde en leerkracht van belang zijn voor het pedagogisch klimaat en de prestaties van leerlingen wordt in de analyse duidelijk onderstreept. De begrippen ‘communicatie’ (tussen leerlingen en tussen leraar en leerlingen), ‘normen en waarden’ en vanzelfsprekend ‘leerkracht’ zijn naast welbevinden van essentieel belang. Een ander centraal begrip dat is afgeleid uit het onderzoek is ‘omgeving’. Dit omvat uiteraard een complex aan elementen, maar specifiek kunnen hier genoemd worden het schoolplein, de klas en de school zelf. De relatie tussen omgevingsfactoren en pedagogisch klimaat wordt beschreven door Alkema et al (2006).

Voor het verdere onderzoek heeft dit geresulteerd dat alle respondenten dezelfde begrippen hanteren en de verschillende zaken op een gelijke manier interpreteren.

5.2 Conclusie deelvraag 2: *“Wat hebben ouders nodig om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?”*

De Vries (2013) geeft aan dat het belangrijk is dat de school uitkomsten en afspraken terugkoppelt naar ouders. Dit zorgt er voor dat ouders zich gehoord voelen. De analyse van het semigestructureerd interview met ouders laat zien dat het begrip ‘communicatie’ door ouders van groot belang is om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat. Het ‘delen’ en ‘terugkoppelen’ van activiteiten, lesmateriaal en problemen wordt door ouders hierbij speciaal benoemd. Oudergesprekken zijn waardevol voor ouders. Ook het begrip ‘normen en waarden’ wordt door ouders genoemd. Hier wordt bedoeld dat zowel ouders als leerkrachten hetzelfde doel nastreven en dat er dezelfde normen en waarden worden gehandhaafd. Westergard

(2007) beschrijft dat het belangrijk is dat ouders en leerkrachten elkaar blijven begrijpen. Hierbij is de grondhouding van alle betrokkenen van belang. Er moet sprake zijn van een dialoog zodat men zicht krijgt in elkaars standpunt (Beek, Van Rooijen & De Wit, 2007).

Volgens De Vries (2013) is er sprake van ouderbetrokkenheid als uit gedrag van ouders blijkt dat zij zich gedeeld verantwoordelijk voelen voor de schoolontwikkeling van hun kind. De hoge respons (74%) van de vragenlijst laat zien dat ouders betrokken zijn bij de ontwikkelingen van de school.

In het algemeen kan worden geconcludeerd dat ouders een mening hebben en dus zicht hebben op het pedagogisch klimaat op de school. Hierin valt verder op dat de gemaakte regels en afspraken op school en in de klas niet altijd duidelijk zijn en niet consequent worden toegepast. Het percentage negatieve respons (geen mening, helemaal oneens, oneens) ligt hierbij tussen de 47% en 54%.

Vanuit een meer positief perspectief kan worden gesteld dat er duidelijk een basis is om hier gezamenlijk, ouders en school, aan te kunnen gaan werken om dit te verbeteren. Er is vertrouwen in de medewerkers op school (89% is het hiermee helemaal eens of eens) en wellicht nog belangrijker is dat kinderen aan ouders het gevoel geven dat het op school veilig is (97% eens of helemaal eens).

5.3 Conclusie deelvraag 3: "Welke acties willen ouders, leerkrachten en directeur zien binnen onze school met betrekking tot het pedagogisch klimaat?"

Marzano (2003) laat zien dat ouderbetrokkenheid belangrijk is voor de prestaties van het kind, maar verder ook positief is voor het klimaat op school. Een zeer hoog percentage van ouders (98%) vindt het belangrijk dat de school acties neemt met betrekking tot het pedagogisch klimaat. Deze respons geeft de hoge mate van betrokkenheid van ouders aan.

In de data analyse is de lage score (geen mening, oneens, helemaal oneens) die ouders geven aan de acties vanuit school met betrekking tot het pedagogisch klimaat evident. Volgens Smit, Sluiter en Driessen (2006) staan scholen vaak nog onvoldoende open voor ouders. De vraag is hierbij of de relatief lage score hieraan te wijten is of dat de oorzaak meer in de communicatie ligt. Op dit laatste wordt in paragraaf 5.4 nog verder ingegaan.

Om te komen tot zichtbare interventies is het volgens Kloosterboer (2008) belangrijk om zicht te hebben op het veranderingsproces. Binnen onze praktijk betekent dit dat de nodige aandacht gegeven moet worden aan de wederzijdse waardering tussen ouders en de school. Hierbij past reteaming, dit is een methode die het gevoel van wederzijdse waardering kan laten ontstaan. Het is een doelgericht proces dat veranderingen op een positieve manier wil laten slagen. (Furman & Ahola, 2009).

Een ander belangrijk punt dat uit de respons van de leerlingen komt is dat de regels op school en in de klas duidelijk zijn. Dit is erg belangrijk voor een goed en positief pedagogisch klimaat, hetgeen aansluit bij Maslowski (2004), een goede groepssamenhang en orde zijn een belangrijke basis voor een positief pedagogisch klimaat. Dit betekent dat blijkbaar de regels wel aanwezig zijn, maar deze voor ouders niet zichtbaar zijn. Dit is een belangrijk punt van aandacht.

Dit is dus enigszins tegenstrijdig, aan de ene kant vinden leerlingen dat we op school met regels en afspraken werken, terwijl dit voor hen en ouders niet zichtbaar en duidelijk is. Een aanpak volgens SWPBS zou passen binnen deze context. Deze aanpak laat expliciet zien wat men verwacht van het gedrag van leerlingen en tevens wordt er actief samengewerkt met ouders (Golly en Sprague, 2013).

5.4 Conclusie deelvraag 4: *“Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?”*

Volgens Derks & Hollander (1996) is het belangrijk om goed ‘rapport’ of contact te hebben om goed te kunnen communiceren. Ondanks verschillende media (telefoontje, INFO, vergaderingen en bijeenkomsten) hoog worden gewaardeerd gezien de hoge positieve respons hierop, heeft onze communicatie duidelijke meer aandacht nodig. Meest duidelijk is natuurlijk dat de school beter gebruik kan maken van moderne communicatie media, bijvoorbeeld de website.

Natuurlijk zouden we via de website de acties met betrekking tot een veilig pedagogisch klimaat aan kunnen geven. De vraag is of dit het enige en meest effectieve medium is. Volgens Smit (2009) is het belangrijk dat ouders hun wensen en verwachtingen mogen uiten op school. Dit vergroot de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van ouders.

De acties met betrekking tot een veilig pedagogisch klimaat zijn voor ouders niet duidelijk. Het blijkt alsof er een afstand in communicatie is tussen ouders en school. Dit betekent dat we in dialoog dienen te gaan met ouders, zodat van beide kanten standpunten en gevoelens kunnen worden duidelijk gemaakt (Beek, Van Rooijen & De Wit, 2007).

5.5 Algemene conclusie

Het onderzoek en de hieruit voortkomende conclusies laten eigenlijk een vrij consistent beeld zien met betrekking tot de ontwikkeling van een veilig pedagogisch klimaat op onze school.

Er is duidelijk een basis om met alle betrokkenen te werken aan acties en verbeteringen van het pedagogisch klimaat. Dit blijkt uit een aantal van de volgende punten :

- De relatief hoge respons van ouders geeft aan dat ze zeer betrokken zijn bij de gang van zaken op school

- Ouders hebben vertrouwen in de school en medewerkers
- Kinderen voelen zich in het algemeen veilig in de klas en op school

Bovenstaande punten zijn belangrijke randvoorwaarden voor een brede gedragenheid in het veranderingsproces. Het feit dat hier een positief beeld is geschetst is al een goede eerste stap.

Evident is ook dat acties die op school worden genomen met betrekking tot het pedagogisch klimaat vaak niet zichtbaar zijn voor de ouders. Dit is een belangrijke conclusie en dit vraagt om een andere benadering. Ouders zullen meer worden betrokken in het proces en de school zal nadrukkelijker aan moeten geven welke acties er zijn genomen of nog lopen. Een ander punt is het consequent doorvoeren van regels en afspraken in de klas en op school. Terwijl ouders door school hierover goed geïnformeerd zullen worden, kunnen eerste stappen voor verbetering hiervan natuurlijk door het team zelf worden opgepakt. Hierbij zou een aanpak volgens SWPBS passen. De lage score ten aanzien van de zichtbaarheid van de acties is een heel duidelijk signaal dat hier voldoende aandacht aan gegeven dient te worden.

Ten aanzien van communicatie en het veranderingsproces is het belangrijk dat wij als school daadwerkelijk de dialoog met ouders aangaan. Dit kan niet alleen worden bereikt middels een betere website of wellicht ander medium. Een dialoog zal de gedragenheid van de ouders verbeteren omdat ze dan zelf deelnemen aan het proces. Hiernaast vergt dit ook verandering binnen en van het team zelf, zodat zij meer open staan naar ouders toe.

5.6 Aanbevelingen

Gebaseerd op de in paragraaf 5.5 gegeven conclusies volgen hieronder de volgende aanbevelingen:

- Tussen school en ouders : Het onderzoek is een eerste stap en mede omdat er een zekere gedragenheid aanwezig is kan de dialoog met de ouders snel worden aangegaan. Hierin zal de school acties met betrekking tot verbetering van het pedagogisch klimaat helder communiceren. Het beste kan dit worden gedaan in de vorm van een informatieavond.
- Tussen school en leerlingen. Allereerst zal in het team een goede afstemming nodig zijn met betrekking tot een consistente naleving van regels en afspraken in de klas en op school. Hierbij kan SWPBS uitstekend worden toegepast.
- Tussen leerlingen en ouders. Door bovenstaande expliciet en systematisch aan te pakken zal hierover ook een dialoog tussen ouders en leerlingen plaatsvinden.

Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie

In dit hoofdstuk reflecteer ik het onderzoek en tevens trek ik conclusies over mijn leerproces en persoonlijke ontwikkeling.

6.1 Reflectie op mijn onderzoek

Als voorbereiding op het onderzoek heb ik gezocht naar een onderwerp wat past binnen mijn professionele context, en daarbij is het voor mij belangrijk dat het een onderwerp is wat mij persoonlijk raakt. Het onderzoek is een tijdrovend geheel en als iets mij interesseert dan raak ik gedreven en ga ik er volledig voor. De uitslag van het tevredenheidsonderzoek over de sociale veiligheid was voor mij een mooie aanleiding om te kijken naar het pedagogisch klimaat binnen onze school. Als intern begeleider ben ik verantwoordelijk voor de kwaliteit van de zorg voor de leerlingen. Daarbij heb ik veel contact met leerkrachten, ouders, directeur en leerlingen. Dit maakt het voor mij dan ook heel zinvol om te onderzoeken wat onze school nodig heeft en hoe ik al deze actoren daarbij kan betrekken.

Nadat het onderwerp en onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen helder waren kon gestart worden met het onderzoek. Dit vond ik in het begin vrij lastig. Dit betreft mijn eerste onderzoek en wat zijn dan de uitgangspunten? Hoe breng ik alle losse stukken bij elkaar, zodat het een helder, geïntegreerd geheel wordt? Ik ben in beginsel volgens de leerstijl van Kolb een doener, maar gedurende mijn opleiding heb ik gemerkt dat dit mij niet altijd brengt waar ik heen wil. Ik ben daarom als eerste op zoek gegaan naar bijpassende literatuur. Ook dit leverde de nodige problemen op. Telkens zag en las ik stukken die in mijn onderzoek pasten. Het maken van juiste keuzes en stellen van prioriteiten is hierbij van essentieel belang. Om de juiste keuzes te kunnen maken, gebruik ik steeds vaker stappenplannen. Een stappenplan zorgt ervoor dat ik overzicht en structuur krijg waardoor ik de focus beter kan bewaken. Dit heeft ervoor gezorgd dat ik een helder en duidelijk theoretisch kader heb neergezet.

Ik heb met plezier gewerkt aan de dataverzameling en het verwerken van deze data. Dit gaf mij heel veel waardevol inzicht. Als eerste stond de thema-avond gepland, deze avond heb ik samen met de gedragsspecialist voorbereid en gepresenteerd. Door me goed voor te bereiden stond ik er deze avond vol zelfvertrouwen. Door de bestudeerde theorie en de gevolgde modules over communicatie en ouderbetrokkenheid is het me gelukt om gedurende de avond open te staan voor meningen van ouders zonder een oordeel te geven of in de verdediging te schieten. Ik heb deze avond als heel positief ervaren en deze feedback kreeg ik ook van ouders en aanwezige teamleden. Ouders gaven aan zich gehoord te voelen en vonden de avond zeer informatief. Deze avond was een mooie start van mijn onderzoek.

Het ontwerpen van vragenlijsten heeft me veel tijd gekost. Het stellen van de juiste vragen/stellingen zodat je ook daadwerkelijk antwoord krijgt op je deelvraag en

tenslotte je onderzoeksvraag is iets wat ik in eerste instantie onderschat heb. Door op tijd feedback te vragen aan verschillende critical friends, en door mijn studiebegeleider hierbij te betrekken ben ik uiteindelijk tevreden met het resultaat. Bij een volgend onderzoek zal ik hiervoor meer tijd inplannen en eerder anderen erbij betrekken. Wat mij ook veel heeft opgeleverd is het interview. Door in dialoog te gaan en door te luisteren naar respondenten heb ik informatie gekregen die een belangrijke bijdrage leveren voor mijn onderzoek. Door anderen te betrekken bij mijn onderzoek verhoog ik de betrokkenheid en ook de gedragenheid die van belang is voor onze schoolontwikkeling. Dit merk ik in de praktijk doordat collega's en tevens enkele ouders vragen hoe het gaat met het onderzoek en wat het onderzoek tot nu toe heeft opgeleverd. Ik heb hiermee naast mezelf ook anderen kunnen motiveren. Na afloop en goedkeuring van het onderzoek ga ik een bijeenkomst organiseren waar ik het onderzoek presenteer aan het team, ouders en andere belangstellenden. Dit lijkt mij een uitstekende epiloog.

Het uitvoeren van het onderzoek is vanaf het begin tot het einde een enorme uitdaging geweest. Als professional heb ik onder andere geleerd hoe je een onderzoek opzet, uitvoert, gegevens verzamelt, analyseert en er conclusies aan verbindt. Het belangrijkste dat ik geleerd heb tijdens de uitvoering van mijn onderzoek is dat ik in staat ben om te onderbouwen hoe en waarom ik keuzes maak. Ik ben daar nu 'bewust bekwaam' in geworden. De triade, persoon, theorie en praktijk is hiermee in evenwicht gebracht.

6.2 Reflectie op mijn persoonlijke ontwikkeling

Tijdens deze opleiding ben ik in een stroomversnelling gekomen. Door het volgen van verschillende interessante modules en het lezen van bijbehorende literatuur heb ik veel kennis opgedaan.

Door het praktijkgericht onderzoek kan ik concluderen dat één van mijn leerdoelen 'veel lezen van literatuur om kennis te vergroten' behaald is. Waar ik voorheen vaak eerst aan de slag ging wil ik dit nu eerst onderbouwen met theorie. Dit heb ik kunnen realiseren omdat ik ervoor gekozen heb om modules te volgen die van meerwaarde zijn voor mijn onderzoek.

Ook is het stukje 'persoon' uit de triade meer naar voren gekomen. Door het lezen van de diverse literatuur, het volgen van de modules en centrale bijeenkomsten om vervolgens in dialoog te gaan met anderen ben ik me meer bewust geworden van wat ik belangrijk vind en daardoor kan ik kritischer opgedane kennis ook toepassen. In de praktijk helpt het mij om een stukje boven de materie te staan en daardoor de problemen bij de basis kan aanpakken. Een voorbeeld hiervan is het taalbeleidsplan. Samen met drie andere collega's van clusterscholen hebben we een beleidsplan op clusterniveau opgesteld. Vervolgens heb ik dit gepresenteerd bij ons op school in het team. Doordat ik de materie beheerste kon ik het team goed voorlichten. Ook was ik

in staat om kritisch gestelde vragen te beantwoorden. Bovenstaande geeft aan dat de triade hierdoor meer in balans is gekomen.

Door het uitvoeren van mijn praktijkgericht onderzoek heb ik gewerkt aan mijn reflecterende/onderzoekende houding. Hierbij heb ik veel steun gehad aan mijn reflectieschema, hierin stond het tijdspad vermeld, met wie ik samen reflecteerde en wat het doel van de reflectie was. Stappenplannen en schema's helpen mij om de structuur vast te houden, zodat ik me blijf focussen op het doel. Daarnaast zijn critical friends een belangrijk onderdeel geworden binnen mijn leerproces. Het samen in dialoog gaan en daarbij opbouwende feedback te krijgen en te geven, zorgt ervoor dat ik steeds opnieuw nadenk over mijn manier van handelen. De feedback van critical friends heb ik verwerkt in bijlage 13.

6.3 Aanbevelingen voor andere onderzoekers

De eerste en belangrijkste aanbeveling die ik aan andere onderzoekers mee wil geven is de keuze van het onderwerp. Kies een onderwerp wat bij jou en je context past. Je bent geruime periode bezig met je onderzoek, het kost de nodige energie en doorzettingsvermogen. Het is belangrijk dat je genoeg tijd besteed aan de probleemstelling, daardoor verloopt het onderzoek en analyse een stuk gemakkelijker.

De tweede aanbeveling is het 'sparren' met een collega tijdens het onderzoek. Ik heb het als heel waardevol ervaren om samen met de gedragsspecialist structureel in dialoog te gaan. Dit heeft twee effecten, op de eerste plaats weten twee meer dan één en verder vergroot dit de gedragenheid en de uiteindelijke implementatie van de oplossing.

Als derde en tevens laatste aanbeveling heb ik ervaren dat het tijdig inschakelen van critical friends van groot belang is. Zij hebben er mede voor gezorgd dat het onderzoek structuur behoudt en een logisch geheel is geworden en bovendien hebben ze ervoor gezorgd dat je als onderzoeker scherp blijft.

Nawoord

Dit onderzoek heb ik kunnen realiseren met behulp van meerdere personen. Hiervoor wil ik ze graag bedanken.

Ten eerste wil ik leerlingen, leerkrachten en ouders bedanken voor hun inzet en eerlijkheid bij het invullen en beantwoorden van vragen en stellingen.

Graag wil ik een woord van dank uitspreken naar de gedragspecialist en de directeur. Zij hebben meegedacht over de uitvoering van het onderzoek. Mede door hun feedback en enthousiasme is dit onderzoek tot stand gekomen.

De feedback van mijn studiebegeleidster heeft me geholpen om verbindingen te zoeken en tot bredere inzichten te komen zodat ik in staat ben geweest om deze te kunnen onderbouwen.

Ook wil ik mijn critical friends bedanken, zonder hun kritische en opbouwende feedback had ik dit niet kunnen realiseren.

Tot slot bedank ik mijn gezin en vrienden, zij bleven mij aanmoedigen en stimuleren tijdens deze drukke periode.

Literatuurlijst

Alkema, E., Dam, E. van, Kuijpers, J., Lindhout, C. & Tjerkstra, W. (2006). *Meer dan onderwijs*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Beek, S., Rooijen, A. van & Wit, C. de (2007). *Samen kun je meer dan alleen. Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. 's Hertogenbosch: KPC Groep.

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.

Brounstein, M. (2005). *Effectief communiceren voor dummies*. Amsterdam: Pearson.

Carr, W. & Kemmis, S. (1986). *Becoming Critical. Education, Knowledge and Action Research*. London/Philadelphia: The Falmer Press.

Claassen, R. (2009). *Wij, wij, wij, de psychologie van het gunnen*. Houten: Uitgeverij Unieboek.

De Lange, R., Schuman, H. & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen: Garant.

Derks, L. & Hollander, J. (1996). *Essentials van NLP*. Utrecht: Servire/Kosmos.

Emans, B. (1990). *Interviewen; theorie, techniek en training*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Filreis, A., Marsh, N. & Middleton, P. (2010). *Modernist Pedagogy at the End of the Lecture. Teaching Modernist Poetry*. Palgrave Macmillan

Furman, B. & Ahola, T. (2009). *Reteaming, oplossingsgericht werken als veranderstrategie*. Barneveld: Uitgeverij Nelissen.

Golly, A. & Sprague J. (2013). *Positive Behavior Support. Goed gedrag kun je leren!* Huizen: Uitgeverij Pica.

Habermas, J. (1972). *Knowledge and Human Interest*. London: Heinemann.

Harinck, F. (2008). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Uitgeverij Garant.

Hieneman, M., Dunlap, G. & Kincaid, D. (2005). Positive support strategies for students with behavioral disorders in general education settings. *Psychology in the schools*, 42, 779-794.

Jutten, J. (2008). *Ontmoeten, boeiend onderwijs in een lerende school*. Schinnen: Natuurlijk Leren BV.

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., & Scheepma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek; een handreiking voor leraren*. Utrecht: Thieme-Meulenhof.

- Kloosterboer, P. (2008). *Voor de verandering*. Den Haag: SDU uitgevers.
- Likert, R. (1932). *A Technique for the Measurement of Attitudes*. New York: Columbia University Press.
- Marzano, R.J. (2003). *What Works in Schools*. Alexandria USA: ASCD.
- Maslow, A. (1972). *Motivatie en persoonlijkheid*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Maslowski, R. (2004). *Klimaat in de klas*. HSO, B4200.
- Moos, R. (1979). *Evaluating Educational Environments*. Jossey-Bass Publishers.
- Pring, R. (2000). *Philosophy of Educational Research*. London: Continuum.
- Smit, F. (2009). *Ouders en school. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk*. Den Haag: SDU uitgevers.
- Smit, F. (2012). *Module Meesterklas: Stappenplan optimalisering educatief partnerschap ouders, school en buurt*. Nijmegen: ITS-Radboud universiteit.
- Smit, F., Sluiter, R. & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS-Radboud universiteit.
- Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen*. Den Haag: Procesmanagement Primair Onderwijs.
- Van der Wolf, K. & Van Beukering, T. van (2011). *Gedragsproblemen in scholen*. Den Haag: Acco.
- Vries, P. de (2013). *Handboek Ouders in de School*. Amersfoort: CPS.
- Westergard, E. (2007). *Do teachers recognize complaints from parents, and if not, why not? Evaluation and Research in Education*. Stavanger: Centre for Behavioural Research University.

Website:

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/03/25/bijlage-bij-plan-van-aanpak-tegen-pesten.html>

Bijlage 1: Visie basisschool

Visie op pedagogisch klimaat

Onder pedagogisch klimaat verstaan we het totaal aan bewust gecreëerde en aanwezige omgevingsfactoren die inspelen op het welbevinden van het kind waardoor het zich in meer of mindere mate kan ontwikkelen. (Alkema et al. 2006)

Ten eerste blijkt uit deze definitie dat het pedagogisch klimaat bepaald wordt door omgevingsfactoren. De bewuste omgevingsfactoren wijzen op het intentioneel handelen ten aanzien van pedagogische doelen en middelen. Ten tweede is uit deze definitie af te leiden dat de omgevingsfactoren van invloed zijn op het welbevinden van het kind. Het welbevinden kan in de context van het pedagogisch klimaat geïnterpreteerd worden als de gemoedstoestand waarin het kind zich bevindt. Ten derde wijst deze definitie er op dat het pedagogisch klimaat, gecreëerd door omgevingsfactoren, invloed kan hebben op de ontwikkeling van het kind. Hieruit kan opgemaakt worden dat het welbevinden van het kind van invloed is op de wijze waarop hij zich verder zal ontwikkelen.

Onze school gaat uit van pedagogisch optimisme. Elk kind heeft kracht om zich te ontwikkelen. Het aanspreken of uitdagen van deze kracht is de opgave van het onderwijs. Betrokkenheid, actief en betekenisvol bezig zijn, motiveren hierbij. Zelf ontdekken, actief verwoorden, reflecteren op leerervaringen, eigen verantwoordelijkheid en experimenteren zijn hierbij effectieve activiteiten.

Vanuit de overheid en samenleving wordt aan scholen een opvoedende taak toegekend. Een goed pedagogisch klimaat is een voorwaarde om kinderen optimaal te laten leren. De school kan zich dus niet uitsluitend bezig houden met de kerntaak het verzorgen van onderwijs, maar heeft ook een pedagogische taak. Onze school wil haar rol als opvoeder nemen, niet door de opvoeding van ouders over te nemen, maar door samen met ouders en mogelijke andere educatieve partners in dialoog te komen met als doel een breed gedragen en goed afgestemde begeleiding van het kind. Ouders zijn de eerstverantwoordelijke bij de opvoeding. We hechten waarde aan een gedeeld en niet vrijblijvend partnerschap van ouders. Goed onderwijs bereiken we als school door samenwerking en afstemming. Een vertrouwensrelatie tussen leerlingen, ouders, team, directie en bestuur is essentieel. Samen zorgen we voor een stimulerende en uitdagende omgeving waarin onze kinderen zich optimaal ontwikkelen op weg naar een gelukkige toekomst.

Binnen onze school werken we aan een sterk pedagogisch klimaat waarbinnen de basisbehoeften autonomie, relatie en competentie een centrale plek hebben. We hebben aandacht voor het stimuleren van verantwoordelijkheid, zelfvertrouwen, zelfkennis, zelfstandigheid, positief gedrag en samenwerkingsvaardigheden. Het kind maakt immers deel uit van een samenleving waarin het op allerlei terreinen adequaat moet kunnen participeren.

Wij vinden het belangrijk dat kinderen respectvol omgaan met elkaar. We waarderen en respecteren verschillen in mensen. Om respectvol met anderen om te kunnen gaan is zelfkennis en de mogelijkheid tot reflectie en zelfsturing nodig. We leren kinderen kritisch en weerbaar te zijn, zodat zij zich op een respectvolle manier in de maatschappij kunnen bewegen.

We geven kinderen een positieve kijk op het leven en de samenleving mee.

Bijlage 2: Stappenplan en leermodel volgens 'plan, act, observe, reflect'.

Wat:	Wanneer:	Wie:	Doel:
Thema-avond	Okt. 2013	Gedragsspecialist 2 Critical Friends Onderzoeker	Reflectie over wijze van presenteren en reflectie over inhoud van de thema-avond
Interview directeur	Nov. 2013	Gedragsspecialist Onderzoeker 2 critical Friends	Reflectie over inhoud van het interview en reflectie over wijze van vragen stellen
Interview leerkrachten	Nov. 2013	Gedragsspecialist Onderzoeker 2 critical Friends	Reflectie over inhoud van het interview en reflectie over wijze van vragen stellen
Vragenlijst ouders	Dec. 2014	Gedragsspecialist Onderzoeker 2 critical Friends	Reflectie over inhoud van de vragenlijst en reflectie over de antwoorden die voortvloeien uit de vragenlijst
Vragenlijst leerlingen	Dec. 2014	Gedragsspecialist Onderzoeker 2 critical Friends	Reflectie over de inhoud van de vragenlijst en reflectie over de antwoorden die voortvloeien uit de vragenlijst
Bezoek andere scholen	Jan. 2014	Gedragsspecialist Onderzoeker	Reflectie over interventies andere scholen
Onderzoek	Febr.2014	Gedragsspecialist Onderzoeker Directeur	Reflectie over het uitgevoerde onderzoek zodat er een aanbeveling uit voort kan vloeien.

Leermodel *plan, act, observe, reflect*

Thema-avond	Okt. 2013
plan	Ouders betrekken bij het thema 'veilig pedagogisch klimaat', zodat we een klimaat kunnen creëren waarbij de leerling zich veilig voelt en de mogelijkheid heeft tot maximale ontwikkeling.
act	Thema-avond organiseren voor ouders met als thema 'veilig pedagogisch klimaat'.
observe	Van de 86 ouders waren er 23 ouders aanwezig op deze thema-avond. De ouders zijn in groepjes uiteen gegaan om over de vier deelvragen, behorende bij het onderwerp, te discussiëren. Dit werd vastgelegd op een placemat. Na iedere deelvraag was er een centrale terugkoppeling en hebben de gedragsspecialist of ik dit vastgelegd op een flap-over. De aanwezige ouders waren zeer betrokken en kwamen met goede ideeën. Na afloop gaven ouders aan deze avond als prettig en zinvol ervaren te hebben.
reflect	Gedragsspecialist, twee collega's en ikzelf hebben gezamenlijk gereflecteerd over deze avond. We vonden de opkomst van de aanwezige ouders matig te noemen. Dit vonden we zeer jammer, vooral omdat de avond heel zinvol verlopen is en aanwezige ouders dit ook zo ervaren hebben. Aanwezige ouders voelden zich gehoord. De input van deze avond was voor ons heel waardevol. Deze antwoorden zal ik gebruiken voor mijn onderzoek. Daar het aantal aanwezige ouders niet voldoende is, zal ik ook nog een vragenlijst op gaan stellen voor alle ouders zodat de betrouwbaarheid van het onderzoek wel gewaarborgd blijft. We hebben nog even gekeken of het zinvol is om eenzelfde soort avond nog eens aan te bieden. Hier hebben we niet voor gekozen, daar het voor de aanwezige ouders niet waardevol is en het is maar de vraag of de andere ouders dan wel komen. Ik hoop dat de vragenlijst door een grote groep ouders ingevuld gaat worden. De gedragsspecialist en ik hebben ook gevraagd aan de twee andere collega's om feedback te geven over onze manier van presenteren. Hier kwam naar voren dat we de avond goed hadden voorbereid, ouders voldoende ruimte gaven, goed naar ze luisterden en serieus namen en de kritiek ter harte namen zonder in de weerstand te gaan.
Interview directeur	Nov. 2013
plan	Directeur betrekken bij dit thema, zodat we draagvlak creëren binnen de school en tevens vind ik het belangrijk om haar mening mee te nemen in het onderzoek.
act	Interview met directeur
observe	Ik heb gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. De vragen die in ieder geval aan bod moesten komen heb ik op papier gezet, verder was er volop ruimte voor eigen inbreng. Ik heb een interviewschema opgesteld en de tijdsduur van het interview bij de directeur aangegeven. Ik heb ervoor gekozen om de antwoorden op te schrijven en deze daarna uit te

	werken via het coderen. De vragen heb ik van te voren besproken met de gedragsspecialist en twee studiegenoten van de opleiding.
reflect	Na afloop heb ik feedback gevraagd aan de directeur. Ze vond dat de juiste vragen gesteld waren. Ook vond ze het prettig dat er volop ruimte was voor eigen inbreng. De sfeer werd als positief ervaren. Samen met de gedragsspecialist heb ik de vragen met bijbehorende antwoorden bekeken en deze samengevat. Ik heb haar betrokken bij het proces van coderen, hiermee hoop ik te voorkomen dat ik als onderzoeker, teveel zelf invul maar blijf handelen zoals ik moet handelen. Ik ben tevreden over de inhoud van het interview en tevens over de gestelde vragen.
Interview leerkr.	Nov. 2013
plan	Leerkrachten betrekken bij dit thema, zodat we draagvlak creëren binnen de school en tevens vind ik het belangrijk om de meningen van de leerkrachten mee te nemen binnen het onderzoek.
act	Interview met 8 leerkrachten
observe	Ik heb ervoor gekozen om met leerkrachten ieder afzonderlijk een interview af te nemen. Niet iedere leerkracht geeft in een groep zijn of haar mening en ik vind het belangrijk dat ik zoveel mogelijk meningen verzamel. Ik heb gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. De vier deelvragen heb ik op papier gezet, verder was er volop ruimte voor eigen inbreng. Ik heb een interviewschema opgesteld en de tijdsduur van het interview aangegeven. Ik heb ervoor gekozen om de antwoorden op te schrijven en deze daarna uit te werken via het coderen. De vragen heb ik van te voren besproken met de gedragsspecialist en twee studiegenoten van de opleiding.
reflect	Ik heb het als positief ervaren om in gesprek te gaan met individuele leerkrachten. Dit voelt veilig voor leerkrachten en men is open en eerlijk in het geven van antwoorden. Na afloop hebben ook verschillende collega's teruggeven dat ze het onderwerp belangrijk vinden en benieuwd zijn naar de uitkomst van het onderzoek. De betrokkenheid rondom het onderwerp heb ik hiermee al kunnen bereiken. Samen met de gedragsspecialist heb ik de vragen met bijbehorende antwoorden bekeken en deze samengevat. Ik heb haar betrokken bij het proces van coderen, hiermee hoop ik te voorkomen dat ik als onderzoeker, teveel zelf invul maar blijf handelen zoals ik moet handelen.
Vragenlijst ouders	Dec. 2013
plan	Zoveel mogelijk meningen van ouders verzamelen om draagvlak te creëren rondom het thema 'pedagogisch klimaat'.
act	Gesloten vragenlijst sturen naar alle ouders van onze leerlingen.
observe	Om te komen tot een goede vragenlijst, waarbij ik de

	<p>deelvragen mee kan beantwoorden, ben ik in gesprek gegaan met een collega. Samen met hem heb ik diverse vragen opgesteld. De directeur heb ik gevraagd om te kijken of alle deelvragen d.m.v. deze vragenlijst beantwoord konden worden. Ik heb ervoor gekozen om de vragenlijst te verdelen in blokken. Deze passen bij de desbetreffende deelvragen.</p> <p>Mijn studiebegeleidster heeft ook naar de vragenlijst gekeken, ze geeft aan dat het een goed idee is om de visie van de school, betreffende dit thema, te vermelden omdat een grote groep ouders niet aanwezig was tijdens de thema-avond. Op deze manier kan ik ervoor zorgen dat we over hetzelfde praten.</p>
reflect	<p>De respons op de ingevulde vragenlijst was 74% van alle ouders. Hiermee was ik erg content. Dit geeft aan dat ouders betrokken zijn bij het onderwerp. Samen met de gedragsspecialist heb ik gekeken hoe deze respons nu te analyseren. We hebben hiervoor een schema ontwikkeld zodat ik in de kerstvakantie deze antwoorden heb kunnen analyseren. Na de kerstvakantie hebben we vervolgens samen gekeken naar de analyse en wat opvallend hierbij was. Ook hebben we gekeken naar mogelijke opmerkingen die ouders gemaakt hebben. Deze nemen we als school ter harte, daar iedere opmerking door een individuele ouder gemaakt is, heb ik de keuze gemaakt om deze niet verder mee te nemen in het onderzoek. Dit zou de betrouwbaarheid niet ten goede kunnen komen.</p>
Vragenlijst leerl.	Dec. 2013
plan	Zoveel mogelijk meningen van leerlingen verzamelen en deze mee te nemen rondom het thema 'pedagogisch klimaat'.
act	Gesloten vragenlijst afnemen bij leerlingen van groep 4 t/m 8.
Observe	<p>Om te komen tot een goede vragenlijst, waarbij ik de deelvragen mee kan beantwoorden, ben ik in gesprek gegaan met een collega. Samen met hem heb ik diverse vragen opgesteld. De directeur heb ik gevraagd om te kijken of alle deelvragen d.m.v. deze vragenlijst beantwoord konden worden. Ik heb ervoor gekozen om de vragenlijst te verdelen in blokken. Deze passen bij de desbetreffende deelvragen.</p> <p>Mijn studiebegeleidster heeft ook naar de vragenlijst gekeken en gaf aan het heldere vragen te vinden. Ze vroeg me wel om goed te kijken of ik hiermee alle deelvragen kon beantwoorden. Ik heb de keuze gemaakt om de vragenlijst af te nemen bij de leerlingen vanaf groep 4. De leerkrachten van groep 1, 2 en 3 gaven aan dat deze leerlingen erg jong waren om deze vragenlijst goed in te kunnen vullen. Het betreft nu 94 van de 145 leerlingen die de vragenlijst invullen.</p>
reflect	<p>Samen met de gedragsspecialist heb ik gekeken hoe deze respons nu te analyseren. We hebben hiervoor een schema ontwikkeld zodat ik in de kerstvakantie deze antwoorden heb kunnen analyseren. Na de kerstvakantie hebben we vervolgens samen gekeken naar de analyse en wat opvallend hierbij was. Ook hebben we gekeken naar mogelijke tips en tops die</p>

	leerlingen gemaakt hebben. Deze nemen we als school ter harte, daar de meeste tips en tops door een individuele leerling gemaakt is, heb ik de keuze gemaakt om deze niet verder mee te nemen in het onderzoek. Dit zou de betrouwbaarheid niet ten goede kunnen komen.
Bezoek scholen	Dec. 2013
plan	D.m.v. observatie bekijken hoe interventies ingezet kunnen worden en hoe men deze zichtbaar heeft gemaakt.
act	Samen met de gedragsspecialist bezoek ik de twee scholen. Zij werken volgens het principe van SWPBS. Ik heb ervoor gekozen om samen met de gedragsspecialist de scholen te bezoeken zodat we na afloop samen kunnen reflecteren. Hiervoor gebruik ik het semigestructureerde interview en de 'vrije' observatie.
observe	Zie bijlage 12
reflectie	Het was prettig dat we met twee personen de scholen bezocht hebben. Na afloop hebben we samen kunnen sparren over de interventies, de zichtbaarheid hiervan, en of dit mogelijk zou kunnen passen bij onze school. Het bezoek aan deze scholen was een echte meerwaarde. Je voelt en ziet hoe een methode binnen een school kan werken. Wat opviel was het enthousiasme van het gehele team, zij staan er allemaal achter. Mocht onze school in de toekomst ooit met SWPBS gaan werken, dan is het belangrijk dat we het gehele team meenemen in het veranderproces. Ook het tijdig betrekken van ouders is van wezenlijk belang.
Onderzoek	Febr. 2014
plan	Bespreken van resultaten van het onderzoek
act	Gesprek met directeur over resultaten van het onderzoek
observe	In overleg met haar heb ik het onderzoek naar haar gemaaild, zodat zij het kon lezen voordat we in gesprek gingen. Bij aanvang van het gesprek heb ik gevraagd of er bij voorbaat al vragen waren. Daarna hebben we de resultaten, conclusies en aanbevelingen besproken.
reflectie	De directeur was benieuwd naar de data-analyse. Ze was oprecht betrokken bij wat ouders, leerkrachten en leerlingen ingevuld hebben. Ze geeft aan te herkennen wat mij is opgevallen. Ze kan zich vinden in de resultaten en aanbevelingen. Ze geeft wel aan dat het belangrijk is dat het team ook op de hoogte wordt gebracht van de resultaten van het onderzoek. We maken de afspraak dat na goedkeuring van het onderzoek, er een presentatie volgt aan het team.

Bijlage 3: interview schema's directeur en leerkrachten

Interviewschema directeur

Doel van dit interview:	zicht krijgen op mening van de directeur
Hoofdonderwerp:	veilig pedagogisch klimaat
Verwachte tijdsduur:	45 minuten

1. Wat verstaat u onder een veilig pedagogisch klimaat?
2. Wat vindt u belangrijk aan een veilig pedagogisch klimaat?
3. Hoe ziet u dit binnen onze school terug?
4. Ouders hebben het nodig om meer zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat. Hoe ervaart u dit?
5. Hoe belangrijk is het voor u dat ouders meer zicht krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?
6. Hoe kunnen we ouders in dit proces betrekken?
7. Welke acties wilt u graag zien hier op school? Kunt u een voorbeeld noemen?
8. Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?

Interviewschema leerkrachten

Doel van dit interview:	zicht krijgen op de mening van de leerkracht
Hoofdonderwerp:	veilig pedagogisch klimaat
Verwachte tijdsduur:	20 minuten

9. Wat verstaat u onder een veilig pedagogisch klimaat?
10. Wat vindt u belangrijk aan een veilig pedagogisch klimaat?
11. Welke acties wilt u zien m.b.t. het pedagogisch klimaat?
12. Welke communicatievormen dragen bij om interventies zichtbaar te maken?

Bijlage 4: vragenlijst ouders

Vragenlijst voor ouders

Beste ouders,

Vanuit de opleiding Master SEN (special education needs) voer ik een onderzoek uit op school. Ik richt me in het onderzoek op het pedagogisch klimaat. Om een goed beeld te krijgen vind ik het belangrijk om zowel meningen van ouders, leerlingen als school mee te nemen in mijn onderzoek.

De vragenlijst bevat 40 stellingen/vragen, waarvan u aan kunt geven in hoeverre u het ermee (on)eens bent. Probeer stellingen altijd vanuit uw eigen perspectief te bekijken. Het invullen zal u ongeveer 15 minuten tijd kosten.

De gegevens die uit de vragenlijst voortkomen worden anoniem verwerkt tot een totaalbeeld. Uw antwoorden worden niet zichtbaar voor anderen.

Omdat het belangrijk is dat we over hetzelfde praten heb ik de definitie en de visie van onze school over het pedagogisch klimaat hieronder bijgevoegd.

“Onder pedagogisch klimaat verstaan we het totaal aan bewust gecreëerde en aanwezige omgevingsfactoren die inspelen op het welbevinden van het kind waardoor het zich in meer of mindere mate kan ontwikkelen (Alkema et al. 2006). Onze school gaat uit van pedagogisch optimisme. Elk kind heeft kracht om zich te ontwikkelen. Het aanspreken of uitdagen van deze kracht is de opgave van het onderwijs. Betrokkenheid, actief en betekenisvol bezig zijn, motiveren daarbij. Zelf ontdekken, actief verwoorden, reflecteren op leerervaringen, eigen verantwoordelijkheid en experimenteren zijn hierbij effectieve activiteiten.”

Wilt u de ingevulde vragenlijst a.u.b. uiterlijk dinsdag 17 december inleveren op school. U mag de vragenlijst aan uw kind meegeven of deponeren in de brievenbus in de hal van de school.

Bij voorbaat dank voor het invullen van de vragenlijst!

Jacqueline van Raaij

Kruis het vakje aan om aan te geven in hoeverre je het eens bent met de stelling/vraag.

1 = helemaal eens / 2 = eens / 3 = oneens / 4 = helemaal oneens / 5 = geen mening

	Stelling/vraag	Kruis aan:				
		1	2	3	4	5
	<i>Betreffende: Pedagogisch Klimaat</i>					
1.	Ik ben bekend met het beleid rondom het pedagogisch klimaat van onze school.					
2.	Zo ja, ik kan me vinden in dit beleid.					
3.	Ik heb vertrouwen in teamleden en overige medewerkers van de school.					
4.	Ik heb geen zorgen met betrekking tot de veiligheid van mijn kind(eren).					
5.	Ik heb vertrouwen in gedrag en omgang van medeleerlingen in de klas van mijn kind(eren).					
6.	Ik heb vertrouwen in de deskundigheid van teamleden als het gaat om het creëren van een veilig pedagogisch klimaat.					
7.	Ik heb het gevoel dat de leerkracht van mijn kind(eren) aandacht besteed aan veiligheid en geborgenheid.					
8.	De leerkracht geeft complimenten.					
9.	De locatie waar de school zich bevindt geeft mij een veilig gevoel.					
10.	De toegang tot het schoolplein geeft mij een veilig gevoel.					
11.	Mijn kind(eren) geven mij het gevoel dat het op school veilig is.					
12.	De school laat zichtbaar zien dat zij werken aan een veilig pedagogisch klimaat.					
13.	De gemaakte regels en afspraken die gelden voor de gehele school zijn voor mij duidelijk.					
14.	De school hanteert gemaakte regels en afspraken consequent.					
15.	De gemaakte regels en afspraken die gelden voor de klas zijn voor mij duidelijk.					
16.	De leerkrachten hanteren gemaakte regels en afspraken in					

	de klas consequent.					
17.	Eventuele incidenten met betrekking tot veiligheid worden aan mij, als ouder, gemeld.					
18.	Ik kan met mijn eventuele zorgen over veiligheid op school terecht.					

Kruis het vakje aan om aan te geven in hoeverre je het eens bent met de stelling/vraag.

1 = helemaal eens / 2 = eens / 3 = oneens / 4 = helemaal oneens / 5 = geen mening

	Stelling/vraag	Kruis aan:				
		1	2	3	4	5
	<i>Betreffende: Communicatieve media</i>					
19.	Ik vind de website een belangrijk middel voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
20.	Ik vind dat de school goed en frequent gebruik maakt van de website voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
21.	Ik vind de info een belangrijk middel voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
22.	Ik vind dat de school goed en frequent gebruik maakt van de info voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
23.	Ik vind vergaderingen/bijeenkomsten met ouders een belangrijk middel voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
24.	Ik vind dat de school goed en frequent gebruik maakt van vergaderingen/bijeenkomsten met ouders voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
25.	Ik vind een telefoontje/of kort gesprekje met ouders een belangrijk middel voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
26.	Ik vind dat de school goed en frequent gebruik maakt van een telefoontje/kort gesprekje met ouders betreffende het pedagogisch klimaat.					
27.	Ik ben tevreden over hoe de school omgaat met de verschillende media voor communicatie betreffende het pedagogisch klimaat.					
28.	Ik maak frequent gebruik van de verschillende media voor communicatie betreffende pedagogisch klimaat.					

Kruis het vakje aan om aan te geven in hoeverre je het eens bent met de stelling/vraag.

1 = helemaal eens / 2 = eens / 3 = oneens / 4 = helemaal oneens / 5 = geen mening

	Stelling/vraag	Kruis aan:				
		1	2	3	4	5
	<i>Betreffende: Veiligheid</i>					
29.	Als ouder vind ik het belangrijk dat de school investeert in een veilig pedagogisch klimaat.					
30.	De school neemt zichtbaar preventief actie om een veilig pedagogisch klimaat te organiseren.					
31.	Indien er problemen zijn met betrekking tot veiligheid merk/zie ik dat er door school acties worden genomen.					
32.	Acties worden op tijd ondernomen.					
33.	Acties zijn duidelijk, gericht en helder.					
34.	Ik ben het eens met de acties betreffende het pedagogisch klimaat die genomen worden door de school.					
35.	Indien nodig worden ouders betrokken bij het nemen van acties betreffende het pedagogisch klimaat.					
36.	Ik hoor van mijn kind(eren) als er acties zijn genomen met betrekking tot de veiligheid op school.					
37.	Ik heb de indruk dat de genomen acties gedragen worden door het gehele team.					
38.	Het resultaat/effect van eventuele acties wordt door de school teruggekoppeld naar leerlingen.					
39.	Het resultaat/effect van eventuele acties wordt door de school teruggekoppeld naar ouders.					
40.	De school neemt de regie bij acties gericht op veiligheid.					

Ruimte voor eventuele opmerkingen:

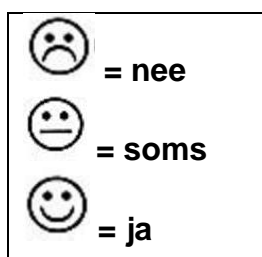
Bijlage 5: vragenlijst leerlingen

Beste leerlingen van groep 4 t/m 8,

Ik wil jullie vragen om onderstaande vragen te beantwoorden. Door deze vragen te beantwoorden krijg ik een indruk hoe jullie je op school, op het schoolplein en in de klas voelen.

Hoe vul je dit in? Achter elke zin staan drie smileys. In het kader hieronder zie je de betekenis van de smileys. Kies het antwoord dat het best bij jou past en kleur deze smiley!

Succes met het invullen!!

Mezelf

	nee	soms	Ja
Ik voel me prettig op school			
Ik voel me prettig op het schoolplein			
Ik voel me prettig in de klas			
Ik voel me prettig tijdens het overblijven			
Ik voel me veilig/prettig bij mijn klasgenootjes			
Ik voel me veilig/prettig bij mijn juf of meester			
Ik voel me veilig/prettig bij de andere juffen en meesters die op school werken			

In de school

	nee	soms	ja
In de school werken we met regels en afspraken			
In de school gaan juffen en meesters hetzelfde om met regels en afspraken			
In de school zijn regels en afspraken duidelijk			
In de school zijn gemaakte regels en afspraken zichtbaar (bv. tekening of picto's)			
Ik houd me in de school aan regels en afspraken			

Op het schoolplein

	nee	soms	Ja
Op het schoolplein werken we met regels en afspraken			
Op het schoolplein gaan juffen en meesters hetzelfde om met regels en afspraken			
Op het schoolplein zijn gemaakte regels en afspraken duidelijk			
Op het schoolplein zijn gemaakte regels en afspraken zichtbaar (bv. tekening of picto's)			
Ik houd me op het schoolplein aan regels en afspraken			

In de klas

	nee	soms	Ja
In de klas zijn er regels en afspraken			
In de klas houdt de meester of juf zich aan regels en afspraken			
In de klas hebben leerlingen samen met de juf of meester de regels gemaakt			
In de klas zijn regels en afspraken duidelijk			
In de klas zijn regels en afspraken zichtbaar (bv. tekening of picto's)			
Ik houd me in de klas aan regels en afspraken			
De juf of meester luistert naar mij als ik een vraag heb			

Ik kan met mijn vragen terecht bij de juf of meester	☹	☺	😊
De juf of meester helpt mij met oplossen van problemen	☹	☺	😊
De juf of meester geeft vaak complimenten	☹	☺	😊
In de klas is het belangrijk dat we goed met elkaar omgaan	☹	☺	😊
Vind je het prettig als er op school lessen gegeven worden over hoe we ons moeten gedragen	☹	☺	😊
Door die lessen kan ik me beter aan regels en afspraken houden	☹	☺	😊
Ik vind het prettig om in de klas samen te werken	☹	☺	😊
Coöperatieve werkvormen helpt mij om te kunnen samenwerken	☹	☺	😊

Diversen

	nee	soms	ja
Ik geef info van school aan mijn ouders	☹	☺	😊
Ik vertel mijn ouders als er op school iets is voorgevallen	☹	☺	😊
Ik kijk regelmatig naar de website van school	☹	☺	😊
Mijn ouders zijn op de hoogte hoe ik me op school voel	☹	☺	😊
Ik ga met plezier naar school	☹	☺	😊

Ruimte voor tips en tops:

Dit is het einde van de vragenlijst. Dank je wel voor het invullen.

Juf Jacqueline

Bijlage 6: Uitwerking 'Open coderen', deelvraag 1

Deelvraag 1; 'Wat verstaan ouders, leerkrachten en directeur onder een veilig pedagogisch klimaat?'

De kleuren blauw, groen, rood en zwart geven de desbetreffende respondenten weer: **directeur**, **leerkrachten**, **ouders**.

Open coderen;

- Oog voor individu
- Gezien en gehoord worden
- Veilig voelen
- Vaardigheden
- Durven vragen
- Gehoord worden
- Transparantie
- Openheid ouders-leerkracht-leerling
- Uitstraling gebouw, lokaal, plein
- Jezelf kunnen zijn
- klassenmanagement
- geborgenheid
- respect/acceptatie
- positief benaderen
- lekker in je vel zitten
- signalen tijdig oppikken
- duidelijkheid en structuur
- optimistisch denken en handelen
- Open communicatie
- Zicht hebben op verschillende niveaus en daar naar handelen
- Rustige leerlingen ook aandacht geven
- Pestgedrag aanpakken
- Toezicht in en buiten de klas
- Vertrouwen in elkaar
- Negatief gedrag omzetten naar positief gedrag
- Op één lijn zitten in wijze van straffen
- Herkennen en signaleren
- Helderheid en eenduidigheid
- Respect ouder-kind-leerkracht
- Respect leerkracht-leerlingen
- Normen en waarden
- Opkomen voor elkaar
- Rust
- Sociale contacten
- Lekker in je vel zitten
- Een glimlach
- Opbouwen van zelfvertrouwen
- Geborgenheid
- Structuur en duidelijkheid
- Consistent bij naleven afspraken
- Ingrijpen en coachen
- Terugkoppeling ouders van regels en andere zaken
- Voorkomen pesten
- Duidelijke afspraken en regels
- Eigenheid
- Denken in kwaliteiten en mogelijkheden
- Openheid ouders en leerkrachten
- Neutraliteit

Bijlage 7: Uitwerking 'open coderen', deelvraag 2

Deelvraag 2; 'Wat hebben ouders nodig om zicht te krijgen op een veilig pedagogisch klimaat?'

Open coderen;

- Communicatie
- Terugkoppeling registratieschema KIJK op sociale competenties
- Terugkoppeling bij problemen
- Communicatie over lesmateriaal zodat ouders hierover in gesprek kunnen met hun kind
- Ouders en leerkrachten streven naar hetzelfde doel
- Ouders en leerkrachten zoveel mogelijk dezelfde normen en waarden handhaven
- Oudergesprekken
- Inloopuurtje
- Na het derde rapport ruimte voor een oudergesprek
- Plan van aanpak delen met ouders

Bijlage 8: Opmerkingen ouders

- Als je meerdere kinderen in diverse groepen hebt, zijn sommige vragen wat lastig te beantwoorden, omdat dit per groep/kind kan verschillen.
- Sommige zaken die in de klas door de groepsleerkracht wel goed worden opgelost, worden in de pauze op het schoolplein soms minder goed aangepakt.
- Het is heel fijn dat we binnen mogen lopen als we iets signaleren bij onze kinderen. Dan heb ik ook echt het gevoel dat eraan gewerkt wordt. Dit zorgt dat ik me begrepen voel en onze kinderen met een veilig gevoel achter kan laten. Ik vind het jammer dat ik eerst moet komen. De oudergesprekken zijn voor ons heel waardevol.
- Mijn kind vraagt mij dingen niet ter sprake te brengen in oudergesprek → signaal van gevoel onveiligheid. Kinderen voelen zich in afhankelijke positie en ervaren niet/onvoldoende eigenbelang bij oplossing probleem. Oorzaak zit hem niet in goede bedoeling (waarschijnlijk), maar in wijze van communicatie; tegen het kind (gevoelsmatig) i.p.v. met het kind. Acties beperken zich vaak tot kinderen die overlast veroorzaken. Er kan veel verbeterd worden; niet in frequentie, niet als alg. kennisgeving, regel op papier, maar door integere aanpak individueler.
- Pedagogisch beleid is zo'n breed begrip, door voorbeelden te noemen zou de enquête duidelijker zijn.
- Idee: bij vragen/problemen leraren persoonlijk kunnen mailen. Dit i.p.v. vaak op ongewenste momenten binnenlopen.
- Er is weinig contact met ouders over dit onderwerp.
- De communicatie tussen school en ouder is niet zo geweldig. Ik hoor nooit iets over mijn kinderen en wat voor acties er worden genomen.
- Erg prestatiegericht, ik vind de eigenheid van het kind belangrijk. Weinig creativiteit etc.
- Over het algemeen is voor mij de communicatie met school niet open en uitnodigend. Krijg niet de indruk dat er met ideeën en wensen iets gedaan wordt. Ik vraag me af in hoeverre leerlingen dat wel krijgen of hebben. Na de thema-avond zou er gekeken worden hoe om te gaan met regels en aanpast gedrag, dit is voor mij nu nog niet duidelijk.
- Leerkrachten dienen zich ook consequent aan de schooltijden te houden. Met regelmaat zijn ze later uit. Dit is ook voorbeeldgedrag. Het schoolplein grenst direct aan de weg. Dit is een smal stukje, niet veilig.
- Volgens mij wordt er veel gedaan, maar niet altijd zichtbaar voor ouders, of we moeten het horen via de kinderen. Het wordt wellicht ook niet altijd gecommuniceerd onder de noemer van pedagogisch klimaat, maar meer in zijn algemeenheid.

Bijlage 9: Uitwerking 'open coderen', deelvraag 3

Deelvraag 3; 'Welke acties willen ouders, leerlingen, leerkrachten en directeur zien binnen onze school met betrekking tot het pedagogisch klimaat?'

Open coderen;

De kleuren blauw, groen, rood en zwart geven de desbetreffende respondenten weer: **directeur**, **leerkrachten**, **ouders**.

- Gezamenlijke visie vertalen naar veilig pedagogisch klimaat
- Gesprekken met ouders vastleggen in registratiesysteem
- Aandacht voor gespreksvaardigheidstechnieken van leerkrachten
- Groepsgrootte
- Tijd voor 'vergeten' leerlingen
- Weerbaarheid versterken
- Zelfstandigheid vergroten
- Zichtbaarheid van het team/leerkracht
- Zichtbare regels/pictogrammen
- Evenwicht in samenstelling team (leeftijd, geslacht)
- Normen en waarden ouders en school gelijk
- Rust, structuur en regelmaat op school en thuis
- Doorgaande lijn bewaken
- Coöperatieve werkvormen meer inzetten
- Website/info
- Ouders en school hetzelfde doel nastreven
- Nakomen van gemaakte afspraken (ouders en leerlingen)
- Pictogrammen gebruiken
- Eenduidigheid in alle groepen
- Positieve van de leerling in de groep benadrukken
- Sociogram afnemen
- Kleinere groepen
- Inzetten van coöperatieve werkvormen
- Eenheid bij overblijven
- Overgang peuterspeelzaal-school
- Zonnetje van de dag inzetten
- Methode SEO / doorgaande lijn bewaken
- Energizers inzetten
- Stopmethode consequent gebruiken

Bijlage 10: tips en tops leerlingen

Tips:

- Als kinderen iets vragen, dan ook helpen
- Ik vind het niet zo fijn dat er met tafelpingpong altijd ruzie komt en dat er een leerling gepest wordt
- Iets strenger zijn
- Ik zou graag meer uitstapjes maken
- Ik vind dat dit slim gemaakt is en ik hoop dat het gaat werken en dat we dit vaker doen
- Ik wil soms alleen werken want wij werken vaak samen en ik wil ook terecht kunnen bij de juf of meester
- Ik zit bij een te druk groepje en wil ergens anders zitten
- Een leerling is heel druk en daar word ik ook druk van als ik daar bij zit
- Ik vind het fijn als jullie alles moeilijker maken
- Andere maatjes
- Schoolreisje organiseren
- Een uitstapje
- Leukere dingen doen
- In groep 4 is het een beetje te koud
- Meer schoolreisjes
- Langere pauze
- Als je met zoveel aan het skeeleren bent dan is de streep waar je niet overheen mag niet zo fijn
- Ik wil weer een keer met de hele school naar Toverland
- Nieuwe vloerbedekking
- Vaker een toets voor jezelf
- Misschien kunnen we tijdens de tekenles pictogrammen en tekeningen maken van de regels
- Zorgen dat alle regels zichtbaar zijn
- Niet roken op het schoolplein
- De klassen niet opsplitsen maar bij elkaar houden

Tops:

- Leuke kinderen en gezellig op school
- Goede en makkelijke vragen
- Jullie doen het goed
- De school staat op een fijne plek
- We kunnen fijn samenwerken in de klas
- Nu heb ik een heel fijn maatje.
- Ik vind jullie aardig en ik heb een fijn maatje
- Ik vind je lief
- Ik vond het leuk om hem in te vullen
- Leuke lessen
- Jullie doen goed je best
- Jullie maken goede regels
- Jullie leggen het duidelijk uit
- Ik vind het werk op school leuk
- De juffen en meester lossen alles goed op
- Lieve juffen
- Het is fijn samenwerken met klasgenoten
- Super goede school
- We hebben goede juffen en meesters op school
- Ik vind het fijn dat er zo goed geholpen wordt als je problemen hebt
- Het is heel leuk op school
- Goede ruimtes
- Bij onze juf kunnen we altijd terecht met een probleem
- Er zijn lieve meesters en juffen op school en we doen leuke dingen
- De leraren geven goed les en zijn heel aardig voor je

Bijlage 11: Uitwerking 'open coderen', deelvraag 4

Deelvraag 4; 'Via welke communicatieve media willen wij interventies zichtbaar maken?'

Open coderen;

De kleuren blauw, groen, rood en zwart geven de desbetreffende respondenten weer: **directeur**, **leerkrachten**, **ouders**, leerlingen.

- Mondeling gesprek, face to face contact
- Mail
- Telefoon
- INFO
- Website
- INFO/Website
- Schoolgids
- Informatieavonden
- Pictogrammen binnen en buiten de school ophangen
- Gesprekken tussen ouders-leerkrachten-leerling
- Klassikale gesprekken bij bespreken van groepsdynamiek
- Extra oudergesprek indien nodig, bv. einde schooljaar
- Individuele gesprekjes tussen leerkracht en leerling in alle groepen
- Informatie via nieuwsbrief (INFO), website, brief, persoonlijke mail, telefoon
- Groepsmail met actuele informatie over groep, bv. tweewekelijks
- Inloop met ouders na afsluiting van themaweek
- Uitleg van regels en afspraken (pictogrammen) op de website vermelden
- Gesprekjes op school
- Meegeven van INFO
- Mailen
- Telefoon
- Als leerling kan ik dat zelf vertellen aan mijn ouders
- Informatieavond
- Rapportgesprek
- Website
- Brief meegeven met alle regels erop

Bijlage 12: Uitwerking observatie en interview bezoek basisscholen

Observatie informatieavond Basisschool (1)

18 november 2013

De directeur van de school heet alle aanwezigen welkom. De school staat aan de start van PBS en dit betreft de eerste informatieavond. De PBS coach, die deze school gaat begeleiden met de invoeren van PBS, verzorgt de avond. De afgelopen weken is er een aantal keren gefilmd op het schoolplein en in de gangen van de school. Dit heeft alles te maken met de invoering van PBS. Meer dan honderd geïnteresseerden waren aanwezig, ouders, leerkrachten, leerkrachten van andere scholen, geïnteresseerden uit de wijk en opa's en oma's. Het enthousiasme van alle aanwezigen was groot; er was veel response. Er werd op een duidelijke manier uitgelegd hoe men wil gaan werken met PBS en wat het doel van PBS is. Het was een avond met veel interactie. Een zeer geslaagde avond!

Observatie Basisschool (2)

9 december 2013

Na deze informatieavond heb ik contact gezocht met de PBS coach van bovenstaande school met het verzoek of ik zijn school mocht bezoeken. Op 9 december 2013 heb ik, samen met onze gedragsspecialist, deze school een bezoek gebracht. We hebben een interview afgenomen met de directeur van de school, tevens PBS coach. Ook hebben we een rondleiding gehad door de school zodat voor mij duidelijk zichtbaar werd wat PBS inhoudt voor de school, leerlingen, leerkrachten en omgeving.

Wat mij direct opvalt bij binnenkomst is de manier van begroeten. We worden hartelijk ontvangen door de conciërge. Aanwezige leerkrachten komen een hand geven. Men straalt warmte en rust uit. Het gevoel van vriendelijkheid en respect is voortdurend aanwezig. Ook als de leerlingen het gebouw binnen komen gaat dit op een rustige manier. De leerkracht staat bij de deur en begroet de leerlingen, leerlingen begroeten de leerkracht. Zowel op het schoolplein als in de gangen hangen regels met pictogrammen. In de klas hangen ook zichtbaar regels aan de muur. De directeur legt uit dat men werkt met muntjes die per groep te verdienen zijn. Men belooft positief gedrag en probeert negatief gedrag te negeren. Ik zie dat er binnen de gehele school op dezelfde manier gewerkt wordt aan gedrag en regels.

Interview directeur basisschool (2)

9 december 2013

Wat maakt dat jullie gestart zijn met PBS?

We willen aandacht geven aan positief gedrag in plaats van kinderen steeds op fouten te wijzen. Daarom hebben we in 2010 gekozen voor PBS. Deze aanpak vormt

onze basis voor Passend Onderwijs, omdat het een enorme preventieve werking heeft op het ontstaan van probleemgedragingen.

Hoe komt PBS tot uiting?

Op onze school staan de volgende kernwaarden centraal: respect, veiligheid en verantwoordelijkheid. Wij zijn gestart om te kijken naar de vraag: wat is normaal? Wat vinden wij normaal? De bijbehorende gedragsverwachtingen willen we kinderen actief aanleren en ook zelf aandragen. Via eenduidige schema's zijn deze in de gehele school zichtbaar. Leerlingen weten daardoor wat er van ze verwacht wordt. Samen met de leerkracht hebben leerlingen ook gedragsverwachtingen beschreven voor hun eigen groep. PBS is een preventieve aanpak. Het is een soort van paraplu waar je van alles onder kunt hangen. Denk aan coöperatief leren, co-teaching, meidenvenijn, KIJK op sociale competenties, pestprotocol, leefwereld, de vreedzame school etc. Het is belangrijk om je waarden te vertalen naar handelingen. Als school vinden wij het belangrijk op het positieve te belonen. Dit doen we door muntjes uit te delen aan de groep. Het negatieve willen we minimaliseren.

Wat betekent het voor de school als je PBS gaat starten?

PBS is een groot project. Het is een traject van 3 tot 5 schooljaren. Naast PBS moet je geen andere grote projecten oppakken, dit is niet haalbaar. Je wordt ondersteund door een PBS coach. Naast deze PBS coach bestaat het PBS team uit de directeur, IB'er en twee leerkrachten. Zij komen 10 x per jaar bij elkaar. Er zijn drie tot vier scholingsmomenten per jaar voor alle leerkrachten. Eenmaal in de drie weken is er een briefing; duur: half uur per keer. Hierin staat het delen en leren van elkaar centraal. (afspraken, pestsituaties, aandachtspunten, op één lijn zitten, successen, knelpunten).

Wat houdt de dataverzameling in?

Data verzamelen; hiermee start je pas in het tweede of derde jaar. Je kunt op verschillende manieren data verzamelen, KIJK-SEO, tevredenheidsonderzoek, filmen etc. Hier kun je als school zelf voor kiezen.

Hoe reageren ouders PBS?

Het is belangrijk om ouders vanaf het begin te betrekken bij het proces. In het eerste jaar vinden er twee ouderavonden plaats. We hebben gebruik gemaakt van het kernwaardenspel. Ouders worden deelgenoot van dit project. PBS gaat uit van BAG (brede aanpak gedrag). Zowel school, ouders, sportverenigingen als de wijk willen we hierin betrekken.

Bijlage 13: Feedback critical friends

Evenals bij mijn andere toetsen heb ik veel gehad aan de gekregen feedback van mijn critical friends. Door deze feedback is mijn praktijkgericht onderzoek zowel inhoudelijk als taalkundig verbeterd. Hieronder heb ik de feedback van de diverse critical friends verwerkt.

Voor mijn onderzoek heb ik feedback ontvangen van Wieny van Noorel, mijn studiebegeleidster. Haar feedback heeft ertoe bijgedragen dat ik dieper nadenk over mijn handelen. Ze laat me nadenken over waarom ik iets belangrijk vind en waarom ik op deze manier handel. Hierdoor lukt het me om het geheel beter te onderbouwen. Ook heeft ze me gewezen om te zoeken naar verbindingen tussen de verschillende theorieën.

Mijn studiegenoot, Anke, heb ik gevraagd om na elk geschreven hoofdstuk feedback te geven. Door haar al tijdig tijdens het proces te betrekken krijg ik gerichte feedback waar ik over na kan denken en deze kan verwerken. Anke is ook één van mijn studiegenoten waar ik mee afspreek om samen te sparren over het onderzoek. We houden elkaar scherp en kunnen elkaar motiveren. Mede hierdoor lukt het me om hard te werken en enthousiast te blijven om de toets te maken en uiteindelijk het diploma te halen. We vullen elkaar goed aan, zij gaat uit van optimisme, leert mij relativeren en zorgt er voor dat ik tevreden ben over mijn toets. Ik ben ook een persoon die positief is ingesteld, maar ik merk dat ik tijdens deze opleiding veel twijfel aan mezelf, ik ervaar dit ook als lastig en ervaar dat bij dit proces critical friends erg belangrijk voor me zijn.

Vervolgens heb ik een ex-collega gevraagd om feedback te geven. Ze heeft me vooral feedback gegeven op taalgebruik. Ik merk dat ik me veel richt op de inhoud en minder op de taalkundige kant. Dit is een valkuil van mij en om dit te bewaken heb ik hiervoor feedback gevraagd.

De directeur van de basisschool waar ik werkzaam ben heb ik ook om feedback gevraagd. Mede om ook te laten zien waar ik mee bezig ben en haar op deze manier te betrekken bij het onderzoek. Ook ben ik diverse keren met haar in gesprek gegaan, vooral over de inhoud van de vragenlijsten die ik naar ouders en leerlingen gestuurd heb. Het verhaal is tweezijdig, door de gesprekken word ik aan het denken gezet en dit maakt dat het geheel logischer voor mij wordt, aan de andere kant wordt zij betrokken bij het onderzoek en dit verhoogt de draagkracht bij een eventuele verandering die er wellicht nodig is binnen onze school.

Als laatste heb ik een vriendin gevraagd om feedback. Zij is afgelopen zomer geslaagd voor haar master SEN. Ik heb haar gevraagd om gericht te kijken naar hoofdstuk 4 van het onderzoek. Het is mijn eerste onderzoek en ik vind het lastig om dit hoofdstuk goed neer te zetten. Zij geeft aan dat de structuur voor haar helder is. De grafieken zijn overzichtelijk en geven duidelijk weer waar het om gaat. Ze geeft aan om opmerkingen, die ik verder niet in mijn onderzoek meeneem, wel te benoemen in de toets maar verder als bijlage bij te voegen.